

ΠΑΡΑΤΗΡΩΝΤΑΣ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ...

© Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, 2007

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΚΔΟΣΗΣ: LEVELart, ΑΘΗΝΑ

ISBN 978-960-89223-1-0

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΡΥΘΜΙΣΗΣ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ
ΤΟΜΕΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

ΠΑΡΑΤΗΡΩΝΤΑΣ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ...

Ε. Κλαμπατσέα, Λέκτορας Ε.Μ.Π., Π.Δ. 407/80, Ε. Παναγιωτάτου, Καθηγήτρια Ε.Μ.Π.
Σύμβουλος: Ι. Σαγιάς, Λέκτορας Ε.Μ.Π.

Αθήνα 2007

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ | ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	13
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	15
I. Το πλαίσιο αναφοράς για τον αναπτυξιακό σχεδιασμό στο χώρο του Αιγαίου	19
II. Επιχειρησιακά βήματα υλοποίησης ενός Παρατηρητηρίου	27
III. Η διάρθρωση του υποστηρικτικού μηχανισμού	33
IV. Η μελέτη περίπτωσης: αναπτυξιακή χαρτογράφηση της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου και της Νήσου Λέσβου	49
V. Προς διαμόρφωση μιας επιχειρησιακής οδής: όροι και προϋποθέσεις δημιουργίας, εφαρμογής και ανάπτυξης	77
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	83
ΠΗΓΕΣ	87
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ	91

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ

Χάρτης 1:	Η περιοχή εφαρμογής και η χωρική μονάδα αναφοράς	54
Χάρτης 2:	Η χαρτογράφηση των κατάλληλων τομέων-κλειδί μέσω των επιλεγμένων δεικτών: η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα	56
Χάρτης 3:	Η χαρτογράφηση των κατάλληλων τομέων-κλειδί μέσω των επιλεγμένων δεικτών: η ανεργία	58
Χάρτης 4:	Η χαρτογράφηση των κατάλληλων τομέων-κλειδί μέσω των επιλεγμένων δεικτών: η ηλικιακή σύνθεση, ο νεανικός πληθυσμός	60
Χάρτης 5:	Η χαρτογράφηση των κατάλληλων τομέων-κλειδί μέσω των επιλεγμένων δεικτών: η ηλικιακή σύνθεση, ο παραγωγικός πληθυσμός	62
Χάρτης 6:	Η χαρτογράφηση των κατάλληλων τομέων-κλειδί μέσω των επιλεγμένων δεικτών: η ηλικιακή σύνθεση, ο γεροντικός πληθυσμός	64
Χάρτης 7:	Η χαρτογράφηση των κατάλληλων τομέων-κλειδί μέσω των επιλεγμένων δεικτών: η πληθυσμιακή μεταβολή	66
Χάρτης 8:	Ο εντοπισμός των κρίσιμων χωρικών ενοτήτων: οι αγροτικές περιοχές σε μειονεξία – Νήσος Λέσβος	68
Χάρτης 9:	Πεδίο εφαρμογής παρεμβάσεων για την άρση της μειονεξίας με άξονα την ενίσχυση του νεανικού πληθυσμού	70
Χάρτης 10:	Πεδίο εφαρμογής παρεμβάσεων για την άρση της μειονεξίας με άξονα τη στήριξη του παραγωγικού πληθυσμού	72

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η έκδοση αυτή αποτελεί σύνθεση πορισμάτων μακροχρόνιας ερευνητικής προσπάθειας στο Εργαστήριο Σχεδιαστικής Μεθοδολογίας και Ρύθμισης του Χώρου του Τομέα Πολεοδομίας-Χωροταξίας Ε.Μ.Π., η οποία ξεκίνησε το 1998. Στόχος, η διερεύνηση εναλλακτικών μεθόδων αναπτυξιακής χαρτογράφησης και διαμόρφωσης σύγχρονων, κοινωνικά ευαίσθητων πολιτικών για το νησιωτικό πλέγμα του Αιγαίου.

Με τους κ.κ. Κ. Βαλεριάνου, Ε. Κλαμπατσέα, Μ. Μπούργο, Ι. Σαγιά διερευνήσαμε αρχικά την κοινωνικοοικονομική υποδομή του νησιωτικού χώρου του Αιγαίου στο πλαίσιο του ευρύτερου προγράμματος Ε.Μ.Π. «ΑΚΡΙΤΑΣ». Συνεχής ενασχόληση με το θέμα μάς έδωσε τη δυνατότητα να προσδιορίσουμε τις παραμέτρους για τον πιλοτικό σχεδιασμό νησιωτικού παρατηρητηρίου. Με αφετηρία την παραπάνω εμπειρία, προχωρήσαμε με την κ. Ε. Κλαμπατσέα και τον κ. Ι. Σαγιά στη διάρθρωση μιας ευρύτερης μεθοδολογικής προσέγγισης για την τεκμηρίωση, την ανάλυση και το σχεδιασμό, δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα –και χαρτογραφώντας– τομείς και τόπους-κλειδί, κρίσιμους για την ανάπτυξη στην περιοχή. Παρουσιάζουμε σήμερα αυτό το κείμενο εργασίας ελπίζοντας ότι θα αποτελέσει βάση ανταλλαγής απόψεων για τη διαμόρφωση αναπτυξιακών κατευθύνσεων και την υλοποίηση σχεδίων.

Ευχαριστούμε τους κ. Γ. Πανόπουλο και Σ. Παπαγιαννάκη για την εισαγωγή των χαρτογραφικών και των περιγραφικών δεδομένων σε σύστημα γεωγραφικών πληροφοριών, την επεξεργασία και την παραγωγή των χαρτών, την κ. Α. Σωτηροπούλου για την επιμέλεια και την κ. Α. Μπουκάλα για τη γλωσσική επιμέλεια της έκδοσης. Ευχαριστούμε το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. για το χαρτογραφικό υπόβαθρο που έθεσε στη διάθεσή μας, το Υπουργείο Αιγαίου για τη χρηματοδότηση φάσεων του έργου, τον κ. Σ. Μαστραντωνά της Διεύθυνσης Γενικών Υποθέσεων, Διεθνών και Ευρωπαϊκών θεμάτων, τη Συντονιστική Επιτροπή του προγράμματος «ΑΚΡΙΤΑΣ» και ιδιαίτερα τον τότε Πρύτανη Καθηγητή κ. Θ. Ξανθόπουλο, τον τότε Αντιπρύτανη Καθηγητή κ. Ε. Παπαγιαννάκη και την κ. Ρ. Μαυροδήμου για τη συνεργασία που είχαμε μαζί τους. Ευελπιστούμε ότι η προσπάθεια αυτή θα συμβάλει στην κατανόηση των προβλημάτων του ζωτικού για την Ελλάδα νησιωτικού χώρου.

*Ελίζα Παναγιωτάτου,
Ιούλιος 2007*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το έργο βασίζεται σε μια πολύχρονη μελέτη του νησιωτικού χώρου. Στοχεύει στη διαμόρφωση ενός πρότυπου τρόπου υλοποίησης στρατηγικής για βιώσιμη ανάπτυξη βασισμένο σε κατάλληλα επιλεγμένους «τομείς» και «τόπους»-κλειδί και στο σχεδιασμό ενός Παρατηρητηρίου. Το τρίπτυχο αυτό μπορεί να συμβάλει στην υλοποίηση επιχειρησιακών σχεδίων καθώς και στην παρακολούθηση και την αξιολόγηση κατά τα στάδια εφαρμογής τους.

Η αναπτυξιακή χαρτογράφηση του νησιωτικού χώρου γίνεται εδώ σε ενδο- και σε δια-νησιωτικό πλαίσιο αναδεικνύοντας δυναμικές και εξελίξεις στο χώρο και στο χρόνο. Ο συνδυασμός επιλογής «τομέων-κλειδί» και «χωρικών ενότητων» μπορεί να προσδιορίζει «δίκτυα» με προβλήματα καθώς και «δίκτυα» με δυνατότητες, σχεδιασμένα έτσι ώστε να εξασφαλίζουν «ευελιξία» και προσαρμοστικότητα στις αλλαγές και στο χρόνο των αναπτυξιακών στόχων.

Ο νησιωτικός χώρος του Αιγαίου περιγράφεται εδώ ως ένας «καμβάς» χωρικών ενότητων διαφοροποιημένος κάθε φορά ανάλογα με την υιοθέτηση «κατάλληλων» «τομέων-κλειδί». Με τον τρόπο αυτό, και σε σχέση με τους εκάστοτε στόχους πολιτικής, διαμορφώνεται και το κατάλληλο υπόβαθρο αναπτυξιακού σχεδιασμού. Η βέλτιστη αξιοποίηση αυτού του σχεδιαστικού εργαλείου είναι επομένως άμεσα συνδεδεμένη με την καταλληλότητα της επιλογής τομέων, οι οποίοι και υπαγορεύουν ουσιαστικά τον καθορισμό και την τυπολογία των χωρικών ενότητων. Οι χωρικές ενότητες προκύπτουν δηλαδή από την εφαρμογή της μεθόδου αυτής και αποτελούν τον αποδέκτη των αντίστοιχων αναπτυξιακών επιλογών. Η επιτυχής επιλογή των «τομέων-κλειδί» προϋποθέτει:

- ✓ τη δυνατότητα ανάγνωσης των κρίσιμων χαρακτηριστικών της επιλεγόμενης κατά περίπτωση περιοχής, εδώ το σύνολο Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου και εν συνεχεία της Νήσου Λέσβου, και
- ✓ τη χρήση των κύριων χαρακτηριστικών ανά θέμα/τομέα ενδιαφέροντος για την κατάρτιση των κατάλληλων «τομέων-κλειδί» και κατ' επέκταση για τον περαιτέρω καθορισμό των χωρικών ενότητων συγκεκριμένου ενδιαφέροντος.

Η ολοκλήρωση της διαδικασίας αυτής είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένη με τη λειτουργία ενός συστήματος παρακολούθησης και αξιολόγησης των δεδομένων της περιοχής που μελετάται, δηλαδή ενός «Παρατηρητηρίου» παρακολούθησης δυνατοτήτων και περιορισμών στις χωρικές ενότητες που αναδεικνύονται ανάλογα με τον τομέα-θέμα ενδιαφέροντος που έχει επιλεγεί.

Το Παρατηρητήριο του Αιγαίου αποτελεί την κύρια συνιστώσα του συστήματος παρακολούθησης, αξιολόγησης και τεκμηρίωσης των αναπτυξιακών

προτεραιοτήτων και επιλογών του νησιωτικού αυτού χώρου. Διαμορφώνει το δίαυλο για την επιλογή πολιτικών, διαθέτει την απαραίτητη ευελιξία και αποτελεί την κρίσιμη προϋπόθεση λειτουργίας/εφαρμογής της παραπάνω μεθοδολογικής προσέγγισης αναπτυξιακού σχεδιασμού στον νησιωτικό χώρο. Ο Σχεδιασμός του Παρατηρητηρίου¹ υιοθετεί κατάλληλους Δείκτες Παρακολούθησης, Αξιολόγησης και Τεκμηρίωσης των αναπτυξιακών επιλογών λαμβάνοντας επίσης υπόψη την αναγκαιότητα για την εφαρμογή εξειδικευμένων μέτρων ανά χωρική ενότητα στο νησιωτικό πλέγμα.

Στόχος λοιπόν είναι η εμβάθυνση στα ζητήματα που αφορούν τη λειτουργία, τη δομή και τις αναπτυξιακές επιλογές –στρατηγικού χαρακτήρα– για την περιοχή έρευνας, με τη βοήθεια ενός εργαλείου, του Παρατηρητηρίου και μιας διαδικασίας προγραμματισμού αναπτυξιακής πολιτικής. Η ανανέωση των συνιστωσών του εργαλείου αυτού συμβάλλει καθοριστικά στην επικαιροποίηση και την υποστήριξη πολιτικών για θέματα τα οποία επιλέγονται ως «κρίσιμης σημασίας» για μια περιοχή. Για τη μελέτη περίπτωσης, τα νησιά του Βορείου Αιγαίου και ειδικότερα τη Λέσβο, ακολουθεί η αναπτυξιακή χαρτογράφηση της περιοχής² και πιλοτική εφαρμογή με τους παρακάτω επιχειρησιακούς άξονες:

- επιλογή θεματικής ενότητας σχετικής με κρίσιμα θέματα αναπτυξιακής πολιτικής για τον νησιωτικό χώρο,
- αναλυτική καταγραφή των θεματικών πεδίων, για τα οποία η συλλογή των δεδομένων ανά χωρική μονάδα αναφοράς είναι άμεσα εφικτή βάσει των διαθέσιμων πηγών πληροφορίας και τεχνογνωσίας,
- σχεδιασμός της «δομής» της πιλοτικής εφαρμογής Παρατηρητηρίου (μέσω υπολογιστικού συστήματος με τη χρήση Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών),
- συμπλήρωση δευτερογενών δεδομένων ανά θεματικό πεδίο,
- ανάδειξη κατάλληλων «τομέων-κλειδί»,
- ποσοτικοποίηση μεγεθών μέσω δεικτών ανά «τομέα-κλειδί»,
- εφαρμογή συστήματος βαθμολόγησης-αξιολόγησης, και
- εντοπισμός κρίσιμων χωρικών ενοτήτων ενδιαφέροντος για εφαρμογή παρεμβάσεων.

Τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν είναι:

- δημιουργία Βάσης Δεδομένων με χωρική μονάδα αναφοράς το Δημοτικό Διαμέρισμα (για την πιλοτική περιοχή εφαρμογής), και
- δημιουργία Γεωγραφικής Βάσης Δεδομένων. Ως Σύστημα Διαχείρισης Γεωγραφικών Δεδομένων χρησιμοποιείται το Arc-GIS 9.1.

¹ Βλ. πορίσματα ερευνητικού έργου «Αναπτυξιακή χαρτογράφηση του νησιωτικού πλέγματος του Αιγαίου – “ΑΚΡΙΤΑΣ”», ΥΠ.ΑΙ.-Ε.Μ.Π., Εργαστήριο Σχεδιαστικής Μεθοδολογίας και Ρύθμισης του Χώρου, Αθήνα 1999.

² Το έργο αποτελεί ουσιαστικά συνέχιση του προηγούμενου, ενώ αντλεί και από το «Πιλοτικός σχεδιασμός ενός εργαλείου προγραμματισμού στο πλαίσιο της λειτουργίας του Νησιωτικού Παρατηρητηρίου», ΥΠ.ΑΙ.-Ε.Μ.Π., Εργαστήριο Σχεδιαστικής Μεθοδολογίας και Ρύθμισης του Χώρου, Αθήνα 2004.

Η ανάλυση γίνεται με στατιστικές μεθόδους υπολογισμού απλών δεικτών, βάσει επεξεργασίας στοιχείων δευτερογενών πηγών³ (Ε.Σ.Υ.Ε., υπουργεία, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου, βάση δεδομένων του δικτύου EURISLES κ.λπ.).

³ Βασικές πηγές πληροφοριών αποτελούν το ήδη ολοκληρωμένο ερευνητικό πρόγραμμα του Ε.Μ.Π. «Αναπτυξιακή χαρτογράφηση του νησιωτικού πλέγματος του Αιγαίου – “ΑΚΡΙΤΑΣ”», *op.cit.*, το πρόγραμμα «Γεωγραφικό Σύστημα νήσων Αιγαίου» (INTERREG II, ΥΠ.ΑΙ.-Α.Π.Θ., Τμήμα Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος, Τομέας Σχεδιασμού και Ανάπτυξης Φυσικών Πόρων, Εργαστήριο Δασικής Διαχειριστικής και Τηλεπισκόπησης), το «Χωροταξικό σχέδιο Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου» (Α', Β', Γ' Φάση, επικαιροποίηση και πλαίσιο Θεομοθέτησής του) καθώς και άλλες πρόσφατες μελέτες και προγράμματα για τον νησιωτικό χώρο του Βορείου Αιγαίου (βλ. Κεφάλαιο Ι).

I.

ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΦΟΡΑΣ
ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ
ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Στη διάρκεια της τελευταίας επταετίας εκπονήθηκε μια σειρά μελετών και ερευνητικών προγραμμάτων με χωρικό επίπεδο αναφοράς τα νησιά του Αιγαίου ή, γενικότερα, τον νησιωτικό χώρο (ελληνικό ή ευρωπαϊκό). Από το σύνολο του εκπονηθέντος αυτού έργου, παρακάτω αξιολογούνται ως περισσότερο σχετικά με το προτεινόμενο εργαλείο προγραμματισμού και το σύστημα παρακολούθησης, αξιολόγησης και τεκμηρίωσης των αναπτυξιακών επιλογών, δηλαδή το Παρατηρητήριο των δυνατοτήτων, των δυναμικών, των προοπτικών και των αναπτυξιακών περιορισμών, οι ακόλουθες μελέτες, έρευνες και προγράμματα, τα οποία και παρουσιάζονται συνοπτικά (σε επίπεδο αρχών, φιλοσοφίας ή κατευθυντήριων αξόνων):

☛ Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Βορείου και Νοτίου Αιγαίου

Την τελευταία επταετία ολοκληρώθηκαν (2000) και θεσμοθετήθηκαν μετά και από την επικαιροποίησή τους (2003) τα πρώτα Χωροταξικά Σχέδια Νησιωτικών Περιφερειών του Αιγαίου⁴, βάσει του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου (Ν. 2742/99).

Πλαίσιο αναφοράς τους αποτελεί το επίπεδο της διοικητικής Περιφέρειας, ενώ οι κατευθύνσεις που υιοθετούν είναι κυρίως γενικές. Σε ορισμένες μόνο περιπτώσεις εξειδικεύονται σε νομαρχιακό επίπεδο ή σε ελάχιστες θεματικές ενότητες διαφοροποιούνται ανά νησί ή και ανά ομάδα νησιών. Η διάρθρωση των Περιφερειακών Πλαισίων ακολουθεί την κλασική δομή αντίστοιχων σχεδίων, και περιλαμβάνει:

- συνοπτική παρουσίαση των κυριότερων δεδομένων της υπάρχουσας κατάστασης,
- εντοπισμό των καθοριστικών χαρακτηριστικών, που προκύπτουν κατά την αξιολόγηση-διάγνωση προβλημάτων και προοπτικών, και
- παρουσίαση των κατευθύνσεων σχεδιασμού και των υιοθετούμενων μέτρων και προτεινόμενων προτεραιοτήτων –με δεκαπενταετή χρονικό ορίζοντα εφαρμογής– (Μακροπρόθεσμο Πρόγραμμα Δράσης Χωροταξικού Σχεδίου Περιφέρειας 2000-2015), με παράλληλη καταγραφή των απαραίτητων μηχανισμών παρακολούθησης της εφαρμογής των εν λόγω σχεδίων.

⁴ α. Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.-ENVIPLAN-Γ.Θ. Τσεκούρας και Συνεργάτες, «Χωροταξικό σχέδιο Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου», Γ' Φάση, Αθήνα 2000.

β. Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.-ENVIPLAN-Γ.Θ. Τσεκούρας και Συνεργάτες, «Προώθηση της θεσμοθέτησης των χωροταξικών σχεδίων Βορείου και Νοτίου Αιγαίου», Αθήνα 2003.

γ. Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.-TEAM4 Ε.Π.Ε.-Γ. Καρανίκας, «Χωροταξικό σχέδιο Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου», Γ' Φάση, Αθήνα 2000.

Οι θεματικές ενότητες αναφοράς των κατευθυντήριων αξόνων σχεδιασμού-προγραμματισμού ανάπτυξης των δύο νησιωτικών Περιφερειών είναι οι ακόλουθες:

- πρότυπο χωρικής ανάπτυξης,
- αναπτυξιακό πλαίσιο με αναφορά σε προβλέψεις πληθυσμού, απασχόλησης και προϊόντος ανά τομέα παραγωγής,
- χωροταξική οργάνωση με αναφορά στην ιεράρχηση του οικιστικού δικτύου, στην οικιστική οργάνωση και τη λειτουργία των κέντρων και στον απαιτούμενο κοινωνικό εξοπλισμό,
- κατευθύνσεις για την προστασία και την ανάδειξη του φυσικού και του πολιτιστικού περιβάλλοντος,
- χωρική διάρθρωση των βασικών δικτύων τεχνικής υποδομής – Στρατηγικές Επιλογές και Κατευθύνσεις (θαλάσσιες, αεροπορικές και χερσαίες μεταφορές, ενέργεια, υδατικό δυναμικό, υποδομές περιβάλλοντος: διαχείριση στερεών και υγρών αποβλήτων),
- βασικές κατευθύνσεις χωροταξικής πολιτικής ανά τομέα παραγωγής με ιδιαίτερη αναφορά στην τουριστική δραστηριότητα, και
- βασικές κατευθύνσεις πολιτικής γης (οικιστικών αναπτύξεων) και καθορισμός περιοχών για περαιτέρω εφαρμογή των διατάξεων του Ν. 2508/97 και του Ν. 2742/99.

Το συνοδευτικό υποστηρικτικό υλικό των Πλαισίων αυτών, με τη μορφή πινάκων και χαρτών, που παρήχθησαν με τη χρήση Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών (G.I.S.) και των αντίστοιχων βάσεων δεδομένων, αποτελεί επιπλέον χρήσιμη εισροή για το Παρατηρητήριο, βεβαίως μετά από κατάλληλη αξιολόγηση των στοιχείων τους.

▷ Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (Π.Ε.Π.) 2000-2006

▷ Προκαταρκτικό κείμενο για το ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Παράκτιο Χώρο

Αποτελεί προϊόν συλλογικής εργασίας Ερευνητικής Ομάδας εργασίας υπό την αιγίδα του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. (Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος - Διεύθυνση Χωροταξίας), με χρηματοδότηση του Ε.Π.ΠΕΡ. με στόχο να καθοριστούν «προγραμματισμένες κατευθύνσεις για την ολοκληρωμένη και ισόρροπη ανάπτυξη του παράκτιου χώρου και την ορθολογική διαχείριση των πόρων του με σκοπό τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς του και την προστασία του περιβάλλοντος στο σύνολό του».

Στο πλαίσιο αυτό καταγράφονται οι στόχοι της Εθνικής Χωροταξικής Στρατηγικής για τον παράκτιο χώρο, οι κατευθύνσεις για την ολοκληρωμένη διαχείρισή του, καθώς και το Πρόγραμμα Δράσης για την εφαρμογή του πλαισίου.

Ειδική αναφορά γίνεται για τις κατευθύνσεις διαχείρισης των νησιών βάσει γενικευμένων στρατηγικών επιλογών και αναπτυξιακών προτεραιοτήτων εστιασμένων στα κρίσιμα ζητήματα του νησιωτικού χώρου, όπως η βελτίωση της μεταφορικής σύνδεσης, η συγκράτηση ή και αύξηση του πληθυσμού, η απο-

φυγή μονοκαλλιέργειας δραστηριοτήτων, η προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, η αειφόρος διαχείριση των φυσικών πόρων κ.λπ.

Επισημαίνεται η αναγκαιότητα εξειδίκευσης σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, ενώ κατά την πρώτη φάση εφαρμογής του Ειδικού Πλαισίου, μεταξύ άλλων, προβλέπεται «η δημιουργία Φωτογραφικού Αρχείου Παράκτιου Τοπίου, από επιλεγμένα ανά την επικράτεια σταθερά σημεία, τα οποία θα επικαιροποιούνται και θα εκδίδονται ανά τακτά χρονικά διαστήματα, με σκοπό όλων των ενδιαφερομένων καθώς και η σύσταση του Εθνικού Δικτύου Πληροφοριών για τον Χωροταξικό Σχεδιασμό με ενσωματωμένες τις παραμέτρους και τα δεδομένα που αφορούν τον παράκτιο χώρο». Η υλοποίηση των παραπάνω, τόσο του Φωτογραφικού Αρχείου Παράκτιου Τοπίου όσο και του Εθνικού Δικτύου Πληροφοριών για τον Χωροταξικό Σχεδιασμό συνδέεται άμεσα και θα συμβάλει στον εμπλουτισμό του προτεινόμενου Παρατηρητηρίου του Αιγαίου.

☛ **Ερευνητικό Πρόγραμμα «Αναπτυξιακή χαρτογράφηση του νησιωτικού πλέγματος του Αιγαίου – “ΑΚΡΙΤΑΣ”»⁵ (ΥΠ.ΑΙ.-Ε.Μ.Π.)**

Σκοπός του έργου ήταν:

- η καταγραφή, η ταξινόμηση και η αξιολόγηση πρόσφατων μελετών και προγραμμάτων αναπτυξιακού περιεχομένου για το χώρο του Αιγαίου.
- η αποτύπωση της συγκριτικής θέσης των πέντε νησιωτικών νομών του Αιγαίου στον εθνικό χώρο μέσω μιας μακροσκοπικής θεώρησης, η οποία επικεντρώθηκε στους ακόλουθους τομείς/θέματα:
 - πληθυσμιακή εξέλιξη,
 - απασχόληση,
 - οικονομικές δραστηριότητες – προϊόν και επενδυτική δραστηριότητα,
 - βιοτικό επίπεδο (κοινωνική υποδομή).
- η εφαρμογή μιας καινοτόμου μεθόδου με στόχο τη χάραξη της κατάλληλης στρατηγικής στο χώρο του Αιγαίου, με τα ακόλουθα επιχειρησιακά βήματα:
 - **επιλογή των «τομέων-κλειδί»**, των τομέων εκείνων δηλαδή που μπορούν να προκαλέσουν πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα σε ευρύτερες περιοχές, και
 - **εντοπισμός των κρίσιμων «χωρικών ενότητων»** που παρουσιάζουν ιδιομορφίες και οι οποίες χρήζουν ιδιαίτερης αντιμετώπισης στο πλαίσιο του αναπτυξιακού σχεδιασμού της περιοχής του Αιγαίου.

Ως πιλοτική εφαρμογή επιλέχθηκε η περιοχή των Κυκλάδων, η οποία παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον λόγω πολύ μεγάλης ποικιλίας και εύρους δια-

⁵ Το έργο ανατέθηκε στο Εργαστήριο Σχεδιαστικής Μεθοδολογίας και Ρύθμισης του Χώρου, Τομέας Πολεοδομίας και Χωροταξίας της Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Ε.Μ.Π. (Επιστημονική Υπεύθυνη Ε. Παναγιωτάτου) και αποτελεί τμήμα του Προγράμματος «ΑΚΡΙΤΑΣ» που εκπονήθηκε από το Ε.Μ.Π. (Επιστημονικός Υπεύθυνος Ε. Παπαγιαννάκης). Το έργο ολοκληρώθηκε το 1999. Βλ. επίσης υποσημειώσεις 1, 2, 3.

φοροποιήσεων σε όλα τα κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά των νησιών ή τμημάτων νησιών της.

Η εφαρμογή των κριτηρίων/τομέων-κλειδί για την πιλοτική περιοχή των Κυκλάδων οδήγησε σε μια τυπολογία χωρικών ενότητων. Οι χωρικές ενότητες που προέκυψαν χαρακτηρίζονται από:

- την υπέρβαση των γεωγραφικών ορίων του νησιού, και
- τη δημιουργία ενός ιεραρχημένου (διαβαθμισμένου) δικτύου περιοχών κοινής προβληματικότητας ή ευρωστίας που χρήζει διαφορετικής αντιμετώπισης κατά τη χάραξη στρατηγικής στο χώρο του Αιγαίου.

∩ Ερευνητικό Πρόγραμμα «Δημιουργία Δεικτών Νησιωτικότητας»⁶ (ΥΠ.ΑΙ.-ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ)

Σκοπός του έργου ήταν η συγκέντρωση δεδομένων-στοιχείων για τα νησιά του Αιγαίου με την παράλληλη εισαγωγή τους στη βάση δεδομένων του δικτύου EURISLES⁷, διαχειριζόμενη από την Επιτροπή Νησιών της Διάσκεψης των Παράκτιων Περιφερειακών Περιοχών της Ευρώπης. Η βάση δεδομένων του δικτύου EURISLES διαρθρώνεται σε 20 τομείς, περιλαμβάνοντας συνολικά 225 μεταβλητές.

Η ολοκλήρωση της ερευνητικής αυτής εργασίας για τα ελληνικά νησιά είναι σημαντική, καθώς η συγκεκριμένη βάση δεδομένων αναφορικά με τα γεωγραφικά, δημογραφικά, κοινωνικο-οικονομικά και περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά του ελληνικού νησιωτικού χώρου –σε επίπεδο περιφέρειας ή νησιού– και η δυνατότητα συγκριτικής θεώρησής τους με τον υπόλοιπο ευρωπαϊκό νησιωτικό χώρο ή τον εθνικό μας χώρο συγκροτεί ιδιαίτερα χρήσιμο υπόβαθρο για τον αναπτυξιακό σχεδιασμό και προγραμματισμό. Η αναγκαιότητα συνεχούς επέκτασης-συμπλήρωσης και επικαιροποίησης των δεδομένων θεωρείται, επίσης, ως κρίσιμης σημασίας για τη χρησιμότητά της.

∩ Ερευνητικό Πρόγραμμα «Γεωγραφικό Σύστημα Πληροφοριών Νήσων Αιγαίου»⁸ (INTERREG II, ΥΠ.ΑΙ.-Α.Π.Θ.)

Οι βασικοί στόχοι του προγράμματος είναι:

- η δημιουργία ψηφιακής Βάσης Δεδομένων – διοικητικών, στατιστικών, τοπογραφικών κ.λπ.,
- η δημιουργία και η παραγωγή ψηφιακών και αναλογικών χαρτογραφικών προϊόντων των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου, και

⁶ Πρόκειται για το ερευνητικό πρόγραμμα χρηματοδότησης του Υπουργείου Αιγαίου που εκπονήθηκε από το Εργαστήριο Τοπικής και Νησιωτικής Ανάπτυξης, του Τμήματος Περιβάλλοντος του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Η τελική φάση του ερευνητικού προγράμματος ολοκληρώθηκε τον Απρίλιο του 2001 (Επιστημονικός Υπεύθυνος Κ. Σοφούλης).

⁷ Βλ. www.eurisles.com.

⁸ Το ερευνητικό πρόγραμμα εκπονήθηκε από το Εργαστήριο Δασικής Διαχειριστικής και Τηλεπισκόπησης του Τμήματος Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος, Τομέας Σχεδιασμού και Ανάπτυξης Φυσικών Πόρων του Α.Π.Θ. (Επιστημονικός Υπεύθυνος Μ. Καρτέρης).

- η ψηφιακή ανάλυση και ταξινόμηση δορυφορικών εικόνων με εντοπισμό νησιών, νησίδων και βραχονησίδων και καταγραφή τύπων κάλυψης-χρήσης γης. Στο πλαίσιο του έργου αυτού δημιουργήθηκε ψηφιακή βάση δεδομένων για το χώρο του Ανατολικού Αιγαίου, με έμφαση στα γεωλογικά/εδαφολογικά χαρακτηριστικά και τα διοικητικά όρια. Ειδικά για τη Λέσβο, η ψηφιακή βάση δεδομένων περιέχει επιπλέον στοιχεία του κοινωνικού και οικονομικού περιβάλλοντος, στοιχεία τεχνικών και λοιπών υποδομών, εξυπηρετήσεων κ.λπ., καθώς και φωτογραφικό επίγειο υλικό τουριστικών και πολιτιστικών πόρων.

Επιλεγμένα στοιχεία της Βάσης αυτής μπορούν να συμβάλουν στον εμπλουτισμό του υποστηρικτικού υλικού του προτεινόμενου εργαλείου προγραμματισμού για το χώρο του Αιγαίου.

Οι μελέτες, τα ερευνητικά και τα επιχειρησιακά προγράμματα, τα οποία παρουσιάστηκαν εδώ συνοπτικά, αποτελούν χαρακτηριστικά δείγματα αξιόλογων έργων με ενσωματωμένη σύγχρονη αντίληψη για το σχεδιασμό στο πλαίσιο βιώσιμης προοπτικής των ευάλωτων νησιωτικών περιοχών. Μπορούν να συμβάλουν σημαντικά σε μια ολοκληρωμένη και ενιαία σχεδιαστική-προγραμματική προσπάθεια στη βάση πραγματικής και εκούσιας συνεργασίας όλων των εμπλεκόμενων φορέων (εθνικής, περιφερειακής, τοπικής εμβέλειας)⁹. Έως σήμερα όμως καταγράφεται αδυναμία ενιαίας αντιμετώπισης των σύνθετων αναπτυξιακών προβλημάτων, τα οποία διέπουν τον νησιωτικό χώρο.

⁹ Σημαντική εξέλιξη αναμένεται να είναι επίσης η προώθηση των υπό κατάρτιση-θεσμοθέτηση Ειδικών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό, τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και τη Βιομηχανία καθώς και του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (εθνικός χώρος).

II.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΑ ΒΗΜΑΤΑ
ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ
ΕΝΟΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟΥ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΑ ΒΗΜΑΤΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΝΟΣ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

Ο σχεδιασμός της διαδικασίας περιλαμβάνει τα ακόλουθα καίρια βήματα εφαρμογής:

ΒΗΜΑ 1

- **επιλογή των «τομέων-κλειδί»¹⁰**, των τομέων εκείνων δηλαδή, που έχουν σημασία για την περιοχή και μπορούν να προκαλέσουν πολλαπλασιαστικά θετικά αποτελέσματα και σε ευρύτερη κλίμακα¹¹,
- **επιλογή των «θεμάτων-κλειδί»**, των θεματικών ενοτήτων δηλαδή των οποίων η παρακολούθηση κρίνεται ως καθοριστικής σημασίας για την αναπτυξιακή προοπτική του χώρου εφαρμογής, και

ΒΗΜΑ 2

- **προσδιορισμός των κρίσιμων «χωρικών ενοτήτων»**, περιοχών δηλαδή οι οποίες παρουσιάζουν ιδιομορφίες που χρήζουν ιδιαίτερης αντιμετώπισης στο πλαίσιο του αναπτυξιακού σχεδιασμού της περιοχής του Αιγαίου. Ο προσδιορισμός των χωρικών ενοτήτων γίνεται με τη βοήθεια κατάλληλης τυπολογίας¹². Η τυπολογία υιοθετείται και αναδεικνύεται στη διαδικασία διερεύνησης της δυναμικής του χώρου εφαρμογής και στη βάση των «τομέων/θεμάτων-κλειδί» που έχουν επιλεγεί κατά περίπτωση.

Οι προκύπτουσες χωρικές ενότητες ενδιαφέροντος/παρέμβασης χαρακτηρίζονται από το δίπτυχο:

1. **υπέρβαση** των γεωγραφικών ορίων του νησιού, και
2. **δημιουργία ενός ιεραρχημένου δικτύου** περιοχών **κοινής προβληματικότητας ή αναπτυξιακής ευρωστίας**, δίκτυο το οποίο απαιτεί ιδιαίτερη η αντιμετώπιση στο πλαίσιο χάραξης στρατηγικής για το Αιγαίο.

Όπως αναφέραμε ήδη, η ιδιομορφία του νησιωτικού χώρου σε συνδυασμό με τις διαφοροποιήσεις και την ανισοκατανομή που καταγράφονται στις ανθρωπογεωγραφικές ενότητες (νησιά ή τμήματά τους), αναδεικνύει ως καθοριστικής σημασίας την ανάγκη εξειδίκευσης ή και ιεραρχημένης εφαρμογής πολι-

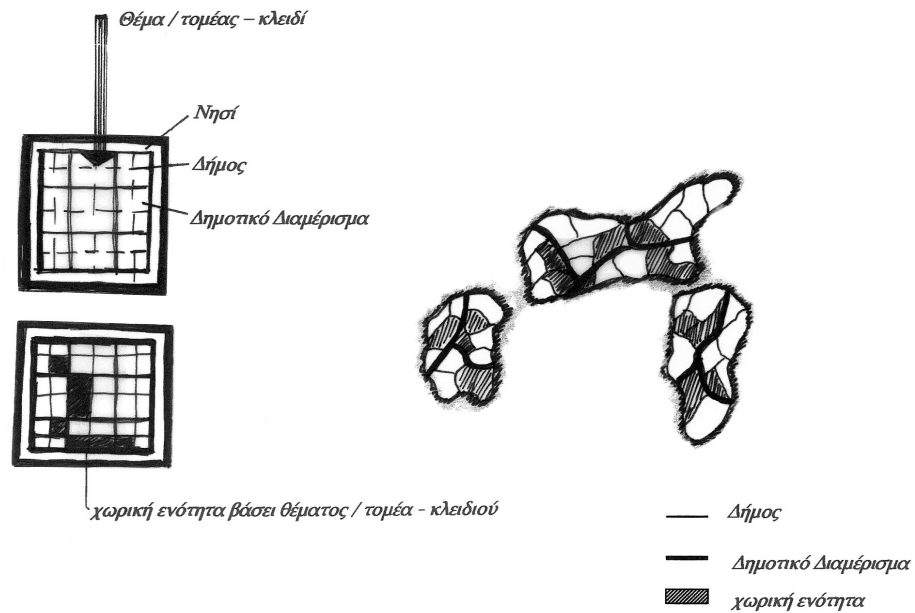
¹⁰ Για παράδειγμα, οι παράμετροι που εξετάστηκαν και οι οποίες αποτελούν τους «τομείς/θέματα-κλειδί» που επιλέχθηκαν για τον καθορισμό των «χωρικών ενοτήτων» σε πιλοτική εφαρμογή στο Νομό Κυκλάδων (βλ. «Αναπτυξιακή χαρτογράφηση του νησιωτικού πλέγματος του Αιγαίου», Β' Φάση) αφορούσαν:

- την πληθυσμιακή μεταβολή,
- τη δημογραφική σύνθεση,
- τη διάρθρωση των οικονομικών δραστηριοτήτων,
- την ανεργία,
- το οικιστικό απόθεμα, και
- τις ανέσεις κατοίκησης.

¹¹ Βλ. Παναγιωτάτου, Ε., «Συμβολή σε μια ενιαία θεώρηση του χώρου και σε μια άλλη σχεδιαστική πρακτική», Ε.Μ.Π., 1988. Επίσης τις εκθέσεις Α' και Β' Φάσης του έργου «Αναπτυξιακή χαρτογράφηση του νησιωτικού πλέγματος του Αιγαίου», *op.cit.*

¹² Βλ. παράδειγμα σχετικής τυπολογίας στο Νομό Κυκλάδων ανάλογα με το επιλεγόμενο «θέμα-κλειδί», όπως δίνεται στο Παράρτημα.

τικής και μέτρων σε επίπεδο «κρίσιμων χωρικών ενοτήτων», όπως αυτές προκύπτουν, κάθε φορά, από την επιλογή και τη διερεύνηση των κατάλληλων «θεμάτων-κλειδί». Με άλλα λόγια, με τον καθορισμό των χωρικών ενοτήτων (βάσει των επιλεγμένων «τομέων-κλειδί» ή «θεμάτων-κλειδί») δίνεται η δυνατότητα μιας ευέλικτης εφαρμογής αναπτυξιακού σχεδιασμού ανάλογα με τους στόχους που επιλέγονται κάθε φορά.



Σε συνάρτηση προς τα παραπάνω υιοθετούνται, επομένως, κατάλληλοι Δείκτες Παρακολούθησης, Αξιολόγησης και Τεκμηρίωσης των αναπτυξιακών επιλογών για τον νησιωτικό χώρο, λαμβάνοντας υπόψη την αναγκαιότητα για την εφαρμογή εξειδικευμένων μέτρων ανά χωρική ενότητα.

Επισημαίνεται ότι το καινοτόμο αυτό μεθοδολογικό εργαλείο προτείνεται ως υποστηρικτικός μηχανισμός παρακολούθησης, αξιολόγησης και τεκμηρίωσης των αναπτυξιακών επιλογών για τον νησιωτικό χώρο. Δεν αντικαθιστά το σχεδιασμό ή την επιλογή πολιτικών και στόχων. Ο σχεδιασμός αναπτυξιακής στρατηγικής αποτελεί μία εξαιρετικά σύνθετη διαδικασία, η οποία σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να αντικατασταθεί από την προγραμματισμένη λειτουργία ενός συστήματος.

ΕΡΩΤΗΜΑ

«Ποια αναπτυξιακή επιλογή είναι πρώτης προτεραιότητας: α) η βελτίωση της μεταφορικής υποδομής ή β) η διεύρυνση της υποδομής υγείας;»

ΑΝΑΓΚΑΙΑ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

Είναι σαφές ότι από την εφαρμογή του προτεινόμενου μεθοδολογικού εργαλείου δεν μπορεί να υπάρξει τέτοιου τύπου απάντηση ούτε και θα έπρεπε. Το προτεινόμενο σύστημα όμως θα μπορούσε να εμπλουτίσει σημαντικά τα δεδομένα των φορέων που ασκούν πολιτική, να απεικονίσει την πραγματικότητα ή και τη διαχρονική μεταβολή που σημειώθηκε την τελευταία δεκαετία, π.χ., στις δύο αυτές συνιστώσες ποιότητας ζωής των κατοίκων.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Με τον υπολογισμό δύο κατάλληλων δεικτών ανά νησί, όπως «αριθμός ημερησίων δρομολογίων πλοίων/100 κατοίκους» και «αριθμός κλινών ή γιατρών/100 κατοίκους» και την παράλληλη χαρτογραφική απεικόνισή τους, τροφοδοτείται η διαδικασία ιεράρχησης των αναπτυξιακών στόχων και επιλογών κάθε φορά εμπλεκομένου στα ζητήματα αυτά.

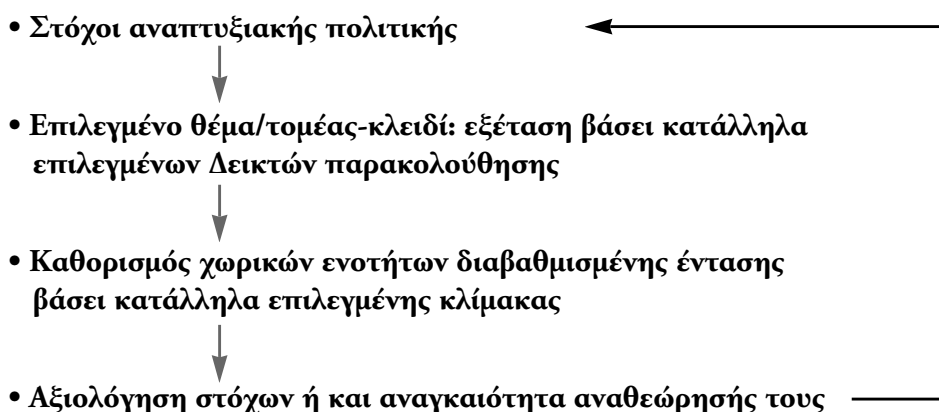
Πρόκειται δηλαδή για εργαλείο μεθοδολογικής προσέγγισης στην υπηρεσία του αναπτυξιακού προγραμματισμού και όχι για έναν τεχνοκρατικό μηχανισμό αποφάσεων, ο οποίος αντικαθιστά τις πολιτικές επιλογές.

Στο παραπάνω παράδειγμα, θα προκύψουν χωρικές ενότητες μεγαλύτερης ή μικρότερης προβληματικότητας (νησιά άγονης γραμμής στην πρώτη περίπτωση και μικρού ή μεσαίου πληθυσμιακού μεγέθους, πιθανότατα, στη δεύτερη περίπτωση). Θα αναδειχθεί το κρίσιμο αναπτυξιακό υπόβαθρο («καμβάς» κρίσιμων χωρικών ενοτήτων), στο οποίο παρουσιάζεται το πρόβλημα της πρώτης ή της δεύτερης περίπτωσης. Η δυνατότητα παράλληλης ανάγνωσης των αποτελεσμάτων αυτών είναι εξαιρετικά χρήσιμη στην τεκμηρίωση των αναπτυξιακών επιλογών, οι οποίες τελικά θα προκριθούν.

Επίσης, είναι δυνατή η χρήση του εργαλείου αυτού μετά την ιεράρχηση στόχων αναπτυξιακής επιλογής, ως απάντηση, π.χ., στο ερώτημα «Σε πόσους ή και σε ποιους θα υπάρξει θετική ή αρνητική επίπτωση από την εφαρμογή της συγκεκριμένης αναπτυξιακής επιλογής;». Για παράδειγμα, «Η αύξηση των επιδοτήσεων των ελαιοπαραγωγών ποιες περιοχές του νησιωτικού χώρου του Αιγαίου θα ευνοήσει περισσότερο και σε ποιο βαθμό;» ή, αντίθετα, «Μια πιθανολογούμενη μείωση της τουριστικής κίνησης σε ποιες περιοχές θα έχει τις αρνητικότερες επιπτώσεις και κατ' επέκταση ποιες περιοχές χρήζουν προληπτικών μέτρων;»

Επομένως η δυνατότητα χρήσης του εργαλείου αυτού ως υποστηρικτικού μηχανισμού-συστήματος, παρακολούθησης και τεκμηρίωσης επιλογών μπορεί να αποδοθεί από την παρακάτω διαγραμματική απεικόνιση:

Σχήμα 1. Διάγραμμα ροής βασικής λειτουργίας-χρήσης εργαλείου προγραμματισμού



III.

Η ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟΥ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΥ

Η ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΟΥ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΥ

Η ενδεχόμενη διάρθρωση του υποστηρικτικού μηχανισμού εφαρμογής του καινοτόμου μεθοδολογικού εργαλείου προγραμματισμού ικανοποιεί τη συνθήκη της εξασφάλισης στους αρμόδιους φορείς διαχείρισης ή χρήσης του Συστήματος:

- της ταξινόμησης, της ανάδειξης/απεικόνισης,
- της διάγνωσης, της σύγκρισης και της αξιολόγησης,
- της ιεράρχησης, της επιλογής ή και της πρόβλεψης επιπτώσεων ανά θεματικό πεδίο ενδιαφέροντος ή ανά χωρική ενότητα ενδιαφέροντος, και
- της διαχρονικής παρακολούθησης.

Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται η δυνατότητα:

- κριτικής-τεκμηρίωσης σε οποιαδήποτε απόφαση λαμβάνεται, και
- «ελέγχου» τόσο χωρικά, με την επιτυχή επιλογή των χωρικών ενότητων, όσο και θεματικά, με την καταλληλότητα των «τομέων-κλειδί» που επιλέγονται κατά περίπτωση.

1. ΚΑΤΑΛΛΗΛΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΕΝΗ ΒΑΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

▷ ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΕΔΙΑ

Εδώ παρουσιάζονται επτά κύριοι θεματικοί άξονες-ενότητες, στη βάση των οποίων διαρθρώνεται η απαιτούμενη βάση δεδομένων (βλέπε Κεφάλαιο VI).

Οι θεματικές αυτές ενότητες είναι οι ακόλουθες:

- I. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ.
- II. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.
- III. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.
- IV. ΔΟΜΗΜΕΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.
- V. ΥΠΟΔΟΜΕΣ-ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΕΙΣ.
- VI. ΒΙΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.
- VII. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.

Οι επτά θεματικές ενότητες-συνιστώσες περιλαμβάνουν το σύνολο των δεδομένων που απαιτούνται για την παρακολούθηση, την αξιολόγηση, τον προγραμματισμό και την παρέμβαση στο χώρο. Είναι προφανές ότι κάθε συνιστώσα (θεματική ενότητα) περιλαμβάνει ένα πολύπλευρο αναπτυξιακό θεματολόγιο με διάκριση σε επιμέρους θεματικά πεδία, όπως ενδεικτικά παρουσιάζονται στη συνέχεια, χωρίς να εξαντλούν προφανώς όλο το φάσμα των θεματικών πεδίων, τα οποία μπορούν να περιληφθούν σε κάθε θεματική ενότητα:

Η **Θεματική Ενότητα I: ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ** περιλαμβάνει διακεκριμένα θεματικά πεδία αναφορικά με τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού. Ενδεικτικά αναφέρονται θέματα σχετικά με τις κατανομές του πληθυσμιακού δυναμικού ανά περιοχή ενδιαφέροντος, με ποικίλα κριτήρια, π.χ. μονιμότητα-εποχικότητα κατοίκησης, μεταβολή σε κρίσιμες χρονικές περιόδους, δημογραφική εικόνα (ηλικιακή σύνθεση, σύνθεση κατά εθνικότητα, επίπεδο εκπαίδευσης, επάγγελμα κ.λπ.).

Η **Θεματική Ενότητα II: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ** περιλαμβάνει διακεκριμένα θεματικά πεδία αναφορικά με τα χαρακτηριστικά της απασχόλησης, της παραγωγής και εν γένει της τοπικής οικονομίας. Ενδεικτικά αναφέρονται θέματα σχετικά με τη σύνθεση της απασχόλησης (τομεακή, κλαδική), της ανεργίας, της αγοράς εργασίας, της παραγωγής, των επενδύσεων αλλά και με το δυναμικό επιλεγμένων κλάδων για κάθε περιοχή ενδιαφέροντος.

Η **Θεματική Ενότητα III: ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ** περιλαμβάνει διακεκριμένα θεματικά πεδία αναφορικά με τα χαρακτηριστικά του φυσικού περιβάλλοντος. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται σε θέματα δυναμικού (φυσικοί πόροι, οικοσυστήματα κ.λπ.) και πιέσεων που δέχεται κάθε περιοχή ενδιαφέροντος.

Η **Θεματική Ενότητα IV: ΔΟΜΗΜΕΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ** περιλαμβάνει διακεκριμένα θεματικά πεδία αναφορικά με τα χαρακτηριστικά του δομημένου περιβάλλοντος. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται σε χαρακτηριστικά του οικιστικού και του πολιτιστικού αποθέματος (τυπολογία, αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, παραδοσιακοί οικισμοί, πολιτιστικοί πόροι κ.λπ.).

Η **Θεματική Ενότητα V: ΥΠΟΔΟΜΕΣ - ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΕΙΣ** περιλαμβάνει διακεκριμένα θεματικά πεδία αναφορικά με τα χαρακτηριστικά των υποδομών και των εξυπηρέτησεων. Ενδεικτικά αναφέρονται θέματα σχετικά με τις τεχνικές υποδομές (μεταφορές, ενέργεια, ύδρευση κ.ά.), τις ειδικές υποδομές (πανεπιστήμια, στρατιωτικές εγκαταστάσεις κ.ά.), τις κοινωνικές υποδομές (υγεία-περίθαλψη, πρόνοια, εκπαίδευση, αθλητισμός κ.ά.), τις οποίες διαθέτει κάθε περιοχή ενδιαφέροντος.

Η **Θεματική Ενότητα VI: ΒΙΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ** περιλαμβάνει διακεκριμένα θεματικά πεδία αναφορικά με συνιστώσες του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων κάθε περιοχής ενδιαφέροντος. Ενδεικτικά αναφέρονται θέματα σχετικά με τις ανέσεις κατοικίας, την εξυπηρέτηση από κοινωνικές υποδομές και διοικητικές υπηρεσίες, την τεχνολογική ανάπτυξη κ.ά.

Η **Θεματική Ενότητα VII: ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ** περιλαμβάνει διακεκριμένα θεματικά πεδία αναφορικά με τις θεσμικές ρυθμίσεις που διέπουν την περιοχή ενδιαφέροντος. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται σε θέματα προστασίας, αναπτυξιακών κινήτρων, χωροταξικών και πολεοδομικών ρυθμίσεων κ.ά.

Στους Πίνακες που ακολουθούν δίνονται ενδεικτικά θεματικά πεδία/τομείς-κλειδί ανά θεματική ενότητα.

Θεματική Ενότητα I: ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ
ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΕΛΙΑ/ΤΟΜΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙ
⇒ Πληθυσμός – Γενικά χαρακτηριστικά <ul style="list-style-type: none">• μόνιμος,• εποχιακός,• αλλοδαποί.
⇒ Πληθυσμός – Μεταβολές <ul style="list-style-type: none">• φυσική αύξηση,• μεταναστευτική κίνηση.
⇒ Πληθυσμός – Ύψομετρικές ζώνες κατοίκησης <ul style="list-style-type: none">• πεδινές,• ημιορεινές,• ορεινές,• παράκτιες.
⇒ Πληθυσμός – Βαθμός αστικότητας περιοχής <ul style="list-style-type: none">• αστικός,• αγροτικός.
⇒ Πληθυσμός – Δημογραφία – Ηλικιακή σύνθεση <ul style="list-style-type: none">• νεανικός,• παραγωγικός,• γεροντικός.
⇒ Πληθυσμός – Δημογραφία – Σύνθεση κατά φύλο <ul style="list-style-type: none">• άνδρες,• γυναίκες.
⇒ Πληθυσμός – Σύνθεση κατά υπηκοότητα <ul style="list-style-type: none">• Έλληνες,• Αλβανοί,• Πολωνοί,• Πακιστανοί,• άλλοι.
⇒ Πληθυσμός – Σύνθεση κατά επίπεδο εκπαίδευσης <ul style="list-style-type: none">• αναλφάβητοι,• απόφοιτοι Πρωτοβάθμιας,• απόφοιτοι Δευτεροβάθμιας,• απόφοιτοι Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης.
⇒ Απασχόληση – Σύνθεση ανά επαγγελματική κατηγορία <ul style="list-style-type: none">• επιστημονικά – ελεύθερα επαγγέλματα,• ανώτερα διοικητικά στελέχη,• υπάλληλοι, πωλητές,• έμποροι,• τεχνίτες, χειριστές μεταφορικών μέσων,• γεωργοί και απασχολούμενοι σε κλάδους του πρωτογενούς τομέα,• ανειδίκευτοι – χειρώνακτες.
⇒ Απασχόληση – Ανεργία <ul style="list-style-type: none">• πλήρης απασχόληση,• μερική απασχόληση,• εποχιακή απασχόληση,• ανεργία.

<p>↳ Απασχόληση – Βαθμός εξειδίκευσης</p> <ul style="list-style-type: none"> • υψηλός, • μέσος, • χαμηλός, • μηδενικός.
<p>↳ Ειδικές ομάδες ενδιαφέροντος</p> <ul style="list-style-type: none"> • οικονομικοί μετανάστες, • Τσιγγάνοι, • άλλοι.

Θεματική Ενότητα II: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ/ΤΟΜΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙ

<p>↳ Απασχόληση – Σύθεση ανά τομέα</p> <ul style="list-style-type: none"> • πρωτογενής, • δευτερογενής, • τριτογενής.
<p>↳ Απασχόληση – Σύθεση ανά κλάδο</p> <ul style="list-style-type: none"> • γεωργία, κτηνοτροφία, δασοκομία, αλιεία κ.λπ., • εξόρυξη, • μεταποίηση, • κατασκευές, • ηλεκτρισμός, φωταέριο κ.λπ., • εμπόριο, • εστιατόρια - ξενοδοχεία, • μεταφορές - επικοινωνίες, • δημόσιες υπηρεσίες, • λοιπές υπηρεσίες.
<p>↳ Απασχόληση – Ανεργία</p> <ul style="list-style-type: none"> • πλήρης ανά τομέα, • μερική (δημόσιο/ιδιωτικό), • εποχιακή ανά τομέα (δημόσιο/ιδιωτικό), • ετεροαπασχόληση, • ανεργία.
<p>↳ Απασχόληση – Σύθεση αγοράς εργασίας / Βαθμός εξειδίκευσης</p> <ul style="list-style-type: none"> • υψηλός, • μέσος, • χαμηλός, • μηδενικός.
<p>↳ Παραγωγή ανά τομέα ή και κλάδο</p> <ul style="list-style-type: none"> • πρωτογενής, • δευτερογενής, • τριτογενής.
<p>↳ Αξία παραγωγής ανά τομέα ή και κλάδο οικονομικής δραστηριότητας</p> <ul style="list-style-type: none"> • πρωτογενής, • δευτερογενής, • τριτογενής.
<p>↳ Πραγματοποιηθείσες ιδιωτικές επενδύσεις ανά τομέα ή και κλάδο οικονομικής δραστηριότητας</p> <ul style="list-style-type: none"> • πρωτογενής,

<ul style="list-style-type: none">• δευτερογενής,• τριτογενής.
<p>⇒ Υλοποιημένα έργα με χρηματοδότηση από Β΄ Κ.Π.Σ. ανά κατηγορία έργου</p> <ul style="list-style-type: none">• μεταφορές – επικοινωνίες,• τεχνικές υποδομές,• κοινωνικές υποδομές,• ιδιωτικές επενδύσεις,• κατάρτιση – απασχόληση,• λοιπά.
<p>⇒ Υλοποιούμενα έργα με χρηματοδότηση από Γ΄ Κ.Π.Σ. ανά κατηγορία έργου</p> <ul style="list-style-type: none">• μεταφορές – επικοινωνίες,• τεχνικές υποδομές,• κοινωνικές υποδομές,• ιδιωτικές επενδύσεις,• κατάρτιση – απασχόληση,• λοιπά.
<p>⇒ Προγραμματισμός Δ΄ Κ.Π.Σ.</p> <ul style="list-style-type: none">• μεταφορές – επικοινωνίες,• τεχνικές υποδομές,• κοινωνικές υποδομές,• ιδιωτικές επενδύσεις,• κατάρτιση – απασχόληση,• λοιπά.
<p>⇒ Δηλωθέν εισόδημα</p> <ul style="list-style-type: none">• φορολογία• τραπεζικές συναλλαγές• δανειοδότηση,• καταθέσεις.
<p>⇒ Δυναμικό κλάδων πρωτογενούς τομέα</p> <ul style="list-style-type: none">• καλλιέργειες ανά είδος,• κτηνοτροφικές μονάδες ανά είδος,• αλιεύματα ανά είδος.
<p>⇒ Δυναμικό βιομηχανικού τομέα</p> <ul style="list-style-type: none">• μεταποιητικές μονάδες ανά είδος.
<p>⇒ Δυναμικό εμπορικού κλάδου</p> <ul style="list-style-type: none">• λιανικό εμπόριο ανά είδος,• χονδρεμπόριο ανά είδος,• αποθήκευση.
<p>⇒ Δυναμικό τουρισμού</p> <ul style="list-style-type: none">• τουριστικά καταλύματα ανά είδος.
<p>⇒ Δυναμικό υπηρεσιών δημόσιου τομέα</p> <ul style="list-style-type: none">• δημόσιες υπηρεσίες ανά είδος.
<p>⇒ Δυναμικό υπηρεσιών ιδιωτικού τομέα</p> <ul style="list-style-type: none">• ιδιωτικές υπηρεσίες ανά είδος.
<p>⇒ Αγορά ακινήτων</p> <ul style="list-style-type: none">• αγροτεμάχια,• γήπεδα,• οικόπεδα,• κτίρια ανά χρήση.

Θεματική Ενότητα III: ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ**ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ/ΤΟΜΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙ**

- ▷ Φυσικοί πόροι
 - ορυκτός πλούτος,
 - υδάτινο δυναμικό.
- ▷ Οικοσυστήματα
 - πανίδα,
 - χλωρίδα,
 - προστατευόμενες περιοχές ανά είδος/τύπο,
 - περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους,
 - τοπία και γεωμορφές.
- ▷ Φυσικό περιβάλλον – πίεςεις
 - ανά συνιστώσα (π.χ., ακτές, ρύπανση, δραστηριότητες κ.λπ.).

Θεματική Ενότητα IV: ΔΟΜΗΜΕΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ**ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ/ΤΟΜΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙ**

- ▷ Δομημένο περιβάλλον – Γενικά
 - πυκνότητα κατοίκησης,
 - οικισμοί,
 - μόνιμη κατοικία,
 - παραθεριστική κατοικία.
- ▷ Δομημένο περιβάλλον – Οικιστικό απόθεμα
 - τυπολογία,
 - παλαιότητα,
 - αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον.
- ▷ Δομημένο περιβάλλον – Παραδοσιακοί οικισμοί
 - κηρυγμένοι,
 - αξιόλογοι/προτεινόμενοι.
- ▷ Δομημένο περιβάλλον – Πολιτιστικό απόθεμα
 - αρχαιολογικοί χώροι,
 - μνημεία,
 - μουσεία,
 - εκκλησίες – μονές,
 - σύγχρονη δημιουργία,
 - λοιπές πολιτιστικές υποδομές αναψυχής/ψυχαγωγίας ανά είδος,
 - δράσεις – παραδοσιακά επαγγέλματα.

**Θεματική Ενότητα V
ΥΠΟΔΟΜΕΣ – ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΕΙΣ****ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ/ΤΟΜΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙ**

- ▷ Τεχνικές υποδομές – Μεταφορές
 - αεροπορικές ανά είδος,
 - θαλάσσιες ανά τύπο,
 - χερσαίες.
- ▷ Τεχνικές υποδομές – Ενεργειακή υποδομή
 - συμβατικές μορφές ανά είδος,
 - ήπιες μορφές ανά είδος.

<p>▷ Τεχνικές υποδομές – Ύδρευση</p> <ul style="list-style-type: none"> • χαρακτηριστικά δικτύου.
<p>▷ Τεχνικές υποδομές – Αποχέτευση</p> <ul style="list-style-type: none"> • χαρακτηριστικά δικτύου.
<p>▷ Τεχνικές υποδομές – Απόβλητα/Απορρίμματα</p> <ul style="list-style-type: none"> • Χ.Υ.Τ.Α., • ΒΙΟ.ΚΑ., • μη ελεγχόμενοι χώροι απόρριψης.
<p>▷ Τεχνικές υποδομές – Τηλεπικοινωνίες</p> <ul style="list-style-type: none"> • σταθερή, • κινητή, • διαδίκτυο.
<p>▷ Υποδομές εξυπηρέτησης παραγωγικών δραστηριοτήτων</p> <ul style="list-style-type: none"> • ΒΙ.ΠΕ., • ΒΙΟ.ΠΑ., • Β.Ε.ΠΕ., • Π.Ο.Τ.Α., κ.λπ.
<p>▷ Ειδικές υποδομές</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, • στρατιωτικές εγκαταστάσεις, • μαρίνες κ.λπ.
<p>▷ Κοινωνικές υποδομές – Εξυπηρετήσεις υγείας-περίθαλψης</p> <ul style="list-style-type: none"> • ανά είδος.
<p>▷ Κοινωνικές υποδομές – Εξυπηρετήσεις εκπαίδευσης</p> <ul style="list-style-type: none"> • ανά είδος.
<p>▷ Κοινωνικές υποδομές – Εξυπηρετήσεις πρόνοιας</p> <ul style="list-style-type: none"> • ανά είδος.
<p>▷ Κοινωνικές υποδομές – Αθλητισμός</p> <ul style="list-style-type: none"> • ανά είδος.

Θεματική Ενότητα VI: ΒΙΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΕΛΙΑ/ΤΟΜΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙ

<p>▷ Βιοτικό επίπεδο – Εισόδημα</p> <ul style="list-style-type: none"> • υψηλό, • μέσο, • χαμηλό, • κάτω από το όριο φτώχειας.
<p>▷ Βιοτικό επίπεδο – Ανέσεις κατοικίας</p> <ul style="list-style-type: none"> • ανά είδος ανέσεων κατοικίας.
<p>▷ Βιοτικό επίπεδο – Κατοχή διαρκών καταναλωτικών αγαθών</p> <ul style="list-style-type: none"> • ανά είδος διαρκών καταναλωτικών αγαθών.
<p>▷ Βιοτικό επίπεδο – Εξυπηρέτηση από κοινωνικές υποδομές (υγεία, εκπαίδευση, πρόνοια, πολιτισμός, αθλητισμός)</p> <ul style="list-style-type: none"> • ανά είδος κοινωνικών υποδομών και εξυπηρετήσεων.
<p>▷ Βιοτικό επίπεδο – Εκπαίδευση</p> <ul style="list-style-type: none"> • σχολική διαρροή, • εισαγωγή σε Ιδρύματα Τριτοβάθμιας.

<p>▷ Βιοτικό επίπεδο – Πολιτισμός</p> <ul style="list-style-type: none"> • ανά είδος πολιτιστικών δράσεων και υποδομών.
<p>▷ Βιοτικό επίπεδο – Διοικητικές εξυπηρετήσεις</p> <ul style="list-style-type: none"> • ανά είδος διοικητικών εξυπηρετήσεων.
<p>▷ Βιοτικό επίπεδο – Ενημέρωση (Μ.Μ.Ε. κ.λπ.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • τηλεόραση, • ραδιόφωνο, • δορυφορική, • ημερήσιος τύπος, • περιοδικός τύπος.
<p>▷ Βιοτικό επίπεδο – Τεχνολογική ανάπτυξη</p> <ul style="list-style-type: none"> • ηλεκτρονικός υπολογιστής, • πρόσβαση στο διαδίκτυο.

Θεματική Ενότητα VII: ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΕΔΙΑ/ΤΟΜΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙ

<p>▷ Θεσμικό πλαίσιο – Ρυθμίσεις για προστασία φυσικού περιβάλλοντος</p> <ul style="list-style-type: none"> • γενικού χαρακτήρα διατάξεις, • ειδικού χαρακτήρα διατάξεις (για περιοχή εφαρμογής).
<p>▷ Θεσμικό πλαίσιο – Ρυθμίσεις για προστασία δομημένου περιβάλλοντος</p> <ul style="list-style-type: none"> • παραδοσιακοί οικισμοί ή ενότητες κτιρίων, • αρχαιολογικοί χώροι-ζώνες.
<p>▷ Θεσμικό πλαίσιο – Ρυθμίσεις για δόμηση</p> <ul style="list-style-type: none"> • γενικού χαρακτήρα διατάξεις, • ειδικού χαρακτήρα διατάξεις (για περιοχή εφαρμογής).
<p>▷ Θεσμικό πλαίσιο – Αναπτυξιακές ρυθμίσεις/κίνητρα</p> <ul style="list-style-type: none"> • ανά τομέα παραγωγής ή δραστηριότητα.
<p>▷ Θεσμικό πλαίσιο – Χωροταξικές ρυθμίσεις</p> <ul style="list-style-type: none"> • ανά θέμα/φορέα.
<p>▷ Θεσμικό πλαίσιο – Πολεοδομικές ρυθμίσεις</p> <ul style="list-style-type: none"> • ανά θέμα/φορέα.
<p>▷ Θεσμικό πλαίσιο – Λοιπές ρυθμίσεις</p> <ul style="list-style-type: none"> • ανά θέμα/φορέα.

Πηγή: Ε.Μ.Π., 2004.

Επισημαίνεται ότι η παραπάνω καταγραφή των «θεματικών πεδίων-κλειδί» ανά θεματική ενότητα αποτελεί ευέλικτο πεδίο ανταλλαγής απόψεων και άμεσης συνεργασίας των αρμόδιων φορέων υλοποίησης και του συντονιστή του εκάστοτε φορέα διαχείρισης του υποστηρικτικού μηχανισμού (βλ. Κεφάλαιο IV), όπως, π.χ., του Υπουργείου Αιγαίου. Η ανταλλαγή απόψεων με τον άμεσα αρμόδιο-χρήστη του συστήματος εξασφαλίζει το επιθυμητό δίπτυχο προϋποθέσεων:

- την επιστημονική εγκυρότητα και τεκμηρίωση, σε συνδυασμό με

- τις ειδικές ανάγκες και συνθήκες στις οποίες το εργαλείο αυτό καλείται να λειτουργήσει»¹³.

▷ ΧΩΡΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

Η επιλογή της κατάλληλης χωρικής μονάδας αναφοράς αποτελεί ένα από τα κρίσιμα θέματα επιτυχούς σχεδιασμού της Βάσης Δεδομένων και κυρίως της εφαρμογής του προτεινόμενου εργαλείου προγραμματισμού. Οι βασικές παράμετροι επιλογής της καταλληλότερης μονάδας σχετίζονται με το ακόλουθο δίπτυχο συνθηκών:

- εξυπηρέτησης της υιοθετούμενης μεθοδολογικής προσέγγισης του έργου, η οποία, όπως είναι αναμενόμενο, βασίζεται σε γενικότερη αντίληψη για τον αναπτυξιακό σχεδιασμό και προγραμματισμό του χώρου, και
- διαθεσιμότητας και δυνατότητας πρόσβασης στα απαιτούμενα στοιχεία.

Με στόχο την ικανοποίηση των δύο αυτών συνθηκών θεωρείται ως καταλληλότερη καταρχήν η μονάδα των σημερινών Δημοτικών Διαμερισμάτων (των παλαιότερων Δήμων και Κοινοτήτων) και δευτερευόντως αυτή των σημερινών Δήμων και Κοινοτήτων. Σημειώνεται ότι η επιλογή αυτής της χωρικής μονάδας αναφοράς ικανοποιεί κυρίως την πρώτη συνθήκη, καθώς επιτρέπει την ανάδειξη χωρικών ενοτήτων υπό το πρίσμα του επιλεγόμενου κάθε φορά «θέματος/τομέα-κλειδί» και την καταγραφή/απεικόνιση των τοπικών ιδιομορφιών, ενώ εξασφαλίζει –εν μέρει– και τη διαθεσιμότητα δεδομένων, απαιτώντας όμως σε πολλές περιπτώσεις τη διεξαγωγή πρωτογενών ερευνών.

▷ ΧΡΟΝΙΚΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

Ως έτος βάσης ορίζεται το έτος εκείνο το οποίο ικανοποιεί τις ακόλουθες δύο προϋποθέσεις:

- ανήκει στο «πρόσφατο παρελθόν ή στο σήμερα», και,
- είναι για το έτος αυτό, διαθέσιμος σημαντικός όγκος πληροφοριών από δευτερογενείς, καταρχήν, πηγές.

Ως έτος βάσης για τις ανάγκες του συστήματος παρακολούθησης θα μπορούσε να οριστεί το έτος 2001 (βλ. Απογραφές Ε.Σ.Υ.Ε.). Τα μη διαθέσιμα στοιχεία, η συλλογή των οποίων απαιτεί τη διεξαγωγή πρωτογενών ερευνών, θα έχουν και αυτά το 2001 ως έτος βάσης για τη διεξαγωγή των ερευνών πεδίου. Η κοινή χρονική αναφορά (ίδιο έτος βάσης) κατά την έναρξη της λειτουργίας του προτεινόμενου Συστήματος δεν φαίνεται να μπορεί να είναι δυνατή εξ ορισμού, καθώς αναμένονται εισροές δεδομένων παραλλήλως, τόσο από δευτερογενείς πηγές του πρόσφατου παρελθόντος όσο και από σύγχρονες πρωτογενείς επιτόπιες έρευνες. Σε επίπεδο μακρόπνοης λειτουργίας του Συστήματος, όμως, το θέμα αυτό μπορεί να αντιμετωπιστεί με κατάλληλη ταύτιση του χρόνου διεξαγωγής των εμπειρικών ερευνών με το χρόνο των κυριότερων δευτερογενών πηγών πληροφοριών.

¹³ Βλ. επίσης ερευνητικό έργο «Αναπτυξιακή χαρτογράφηση του νησιωτικού πλέγματος του Αιγαίου», Γ' Φάση, *op.cit.*

Για την παρακολούθηση των μεταβολών των Δεικτών Παρακολούθησης, Αξιολόγησης για ορισμένα κρίσιμα θέματα απαιτείται συχνά η παράλληλη αναφορά και σε προηγούμενα έτη (σχετικά με το έτος βάσης), λαμβάνοντας υπόψη πάλι τα επίσημα διαθέσιμα στατιστικά δεδομένα (π.χ., προηγούμενες απογραφές της Ε.Σ.Υ.Ε.), ώστε να διευκολύνεται η μεγαλύτερη δυνατή συμβολή υφιστάμενων δευτερογενών πηγών πληροφορίας.

Θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι η απαιτούμενη ευελιξία, η οποία κατεγράφη προηγουμένως ως μία εκ των βασικών παραμέτρων σχεδιασμού της δομής του Συστήματος, αφορά και τη διάσταση του χρόνου, καθώς δεν είναι δυνατή, όπως τονίζεται παραπάνω, στη βάση των σημερινών διαθέσιμων πληροφοριών, η κοινή χρονική αναφορά για το σύνολο των «θεμάτων/τομέων-κλειδί» που περιλαμβάνονται σε αυτό το Σύστημα. Θα πρέπει όμως να εξασφαλίζεται η σχετικά μικρή απόκλιση των επιμέρους χρονικών αναφορών ή η ικανότητα εκτίμησης δεδομένων σε διαφορετική χρονική στιγμή από αυτή της συλλογής της πληροφορίας (π.χ., εκτίμηση του πληθυσμού στα μέσα της δεκαετίας βάσει των τιμών του μεγέθους που δίνονται για την αρχή ή/και το τέλος της).

Στη βάση των προηγούμενων θέσεων καθορίζονται και οι χρονικές μονάδες αναφοράς, οι οποίες μπορούν και να διαφοροποιούνται ανά Δείκτη Παρακολούθησης θεματικού πεδίου. Ο τελικός στόχος της ολοκληρωμένης ανάπτυξης του Συστήματος περιλαμβάνει την ομογενοποίηση και των χρονικών μονάδων αναφοράς των δεδομένων για το σύνολο των θεματικών πεδίων. Θα μπορούσε, για παράδειγμα, να υιοθετηθεί ο στόχος της ετήσιας ή της διετούς παρακολούθησης των δεδομένων για κάθε χωρική μονάδα αναφοράς κατά το στάδιο της πλήρους ανάπτυξης του συστήματος.

Σ ΠΗΓΕΣ ΑΝΤΛΗΣΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Η βασική διάκριση των πηγών δεδομένων και πληροφοριών, οι οποίες αναμένεται να τροφοδοτήσουν τη βάση δεδομένων που θα υποστηρίξει συνεχώς τη λειτουργία του μηχανισμού, περιλαμβάνει:

- μελλοντικές πρωτογενείς έρευνες πεδίου, απαραίτητες για τη συλλογή δεδομένων της υφιστάμενης εικόνας θεμάτων, τα οποία δεν καλύπτονται σήμερα από δευτερογενή πληροφόρηση. Η κατάρτιση προδιαγραφών για τέτοιες έρευνες, οι οποίες απαιτούνται για τη σύνθεση της πλήρους εικόνας του θεματικού πεδίου ή του συνδυασμού των θεματικών πεδίων που επιλέγονται κάθε φορά για την εφαρμογή του προτεινόμενου εργαλείου αναπτυξιακού προγραμματισμού και τεκμηρίωσης πολιτικών επιλογών, αποτελεί αντικείμενο εξειδικευμένου ερευνητικού έργου.

- Δευτερογενείς πηγές δεδομένων και πληροφοριών που εξασφαλίζουν:

- ✓ αξιοπιστία, και

- ✓ διάρκεια στην παρουσία των φορέων δημιουργίας, χρήσης τους και άρα δυνατότητα συγκριτικής εικόνας των μεγεθών που μετρούν/αποτυπώνουν.

Σε κάθε περίπτωση επισημαίνεται ότι σχεδόν πάντα υπάρχει η αναγκαιότητα διαλογής των απαραίτητων στοιχείων για το συγκεκριμένο Σύστημα Παρακολούθησης ή και εκ των προτέρων επεξεργασίας τους, ανάλογα με τους

υπολογιζόμενους Δείκτες ανά θεματικό πεδίο αναφοράς. Είναι λιγότερες οι περιπτώσεις, όπου μπορεί να γίνει αυτόματη εισαγωγή δεδομένων μιας υπάρχουσας βάσης πληροφοριών σε ένα νεόδμητο άλλο σύστημα, το οποίο έχει σχεδιαστεί με άξονα την ικανοποίηση πολλών όρων και προϋποθέσεων (βλ. αναλυτικά Κεφάλαιο V), μεταξύ των οποίων βεβαίως η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη συμβατότητα με προϋπάρχουσες ανάλογες δομές. Στο Κεφάλαιο IV του έργου παρουσιάστηκαν προσφάτως εκπονηθέντα ερευνητικά προγράμματα και μελέτες, τα οποία αξιολογήθηκαν ως σημαντικά υπό το πρίσμα της μικρής ή της μεγαλύτερης δυνατότητας που παρέχουν στην τροφοδότηση του Συστήματος που περιγράφηκε παραπάνω. Το υποστηρικτικό υλικό τους επομένως, κατάλληλα επεξεργασμένο από το φορέα διαχείρισης, μπορεί να συμβάλει στον εμπλουτισμό του προτεινόμενου Συστήματος.

Η χρήση Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών σε κατάλληλα επιλεγμένα υπόβαθρα (όσο το δυνατόν πληρέστερα για την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης) θεωρείται ως δεδομένη. Η επιλογή των υποβάθρων αυτών (από το υποστηρικτικό-συνοδευτικό υλικό ορισμένων πρόσφατων ερευνών και μελετών, που παρουσιάστηκαν συνοπτικά στο Κεφάλαιο IV) και η δυνατότητα σύνθεσής τους με τη δημιουργία ενός κατάλληλου, όσον αφορά την πιλοτική εφαρμογή, στη Λέσβο.

2. ΚΑΤΑΛΛΗΛΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΕΝΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΔΕΙΚΤΩΝ

Αποτελεί τον δεύτερο κρισιμότερο παράγοντα –μετά τον καθορισμό των θεματικών ενοτήτων και πεδίων– επιτυχούς δημιουργίας και κυρίως απρόσκοπτης λειτουργίας του υποστηρικτικού μηχανισμού του εργαλείου αναπτυξιακού προγραμματισμού, στο οποίο εστιάζεται το έργο.

Το Σύστημα Δεικτών μπορεί να περιλαμβάνει:

- Δείκτες μέτρησης (στατικοί),
- Δείκτες διαχρονικής μεταβολής (δυναμικοί),
- Δείκτες χωρικής σύγκρισης (π.χ., σύγκριση χωρικής μονάδας με περιφέρεια, χώρα, Ε.Ε. κ.λπ.),
- απλούς Δείκτες (το πηλίκον δύο τιμών, για παράδειγμα), και
- σύνθετους Δείκτες, που προϋποθέτουν τον προγενέστερο υπολογισμό πολλών απλών καθώς και την τεκμηριωμένη θέση για τον τρόπο σύνθεσης/στάθμισής τους.

Στη μελέτη περίπτωσης που αναπτύσσεται στο επόμενο Κεφάλαιο, δίνονται χαρακτηριστικά παραδείγματα δεικτών βάσει των θεματικών ενοτήτων που έχουν επιλεγεί, απλών δεικτών (π.χ., ποσοστιαία συμμετοχή απασχολουμένων στον πρωτογενή τομέα επί του συνολικού αριθμού απασχολουμένων ή ποσοστό ανεργίας) αλλά και του σύνθετου δείκτη εντοπισμού αγροτικών περιοχών σε μειονεξία, βασιζόμενου μεταξύ άλλων και στους προαναφερθέντες απλούς δείκτες (βλ. Κεφάλαιο III).

Το Σύστημα Δεικτών θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από αυξημένη δυνατότητα:

- εύκολου –κατά το δυνατόν– προσδιορισμού των επιμέρους δεικτών,

- έγκαιρης ανανέωσης/προσαρμογής σε νέα πεδία ή δεδομένα,
- άμεσης χαρτογραφικής απεικόνισης μέσω της χρήσης Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών.

Η κατάρτιση ενός εξαντλητικού Συστήματος Δεικτών αποτελεί εξαιρετικά σημαντική και χρονοβόρα εργασία. Ωστόσο –με βάση την πιλοτική εφαρμογή για επιλεγμένο θεματικό πεδίο ή συνδυασμό θεματικών πεδίων για το νησί της Λέσβου– μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο επέκτασης στο επιχειρησιακό στάδιο του έργου, δηλαδή στο στάδιο υλοποίησής του. Με τον τρόπο αυτό, ο στόχος της υλοποίησης του συνολικού εγχειρήματος εφαρμογής του καινοτόμου εργαλείου αναπτυξιακού προγραμματισμού και τεκμηρίωσης πολιτικών επιλογών, που προτείνεται από το έργο, θα μπορεί στην πλήρη ανάπτυξή του να επιτευχθεί άμεσα, καταρχήν από το Υπουργείο Αιγαίου, π.χ., και εν συνεχεία από τον κατάλληλο φορέα διαχείρισης του προτεινόμενου υποστηρικτικού μηχανισμού.

3. ΚΑΤΑΛΛΗΛΑ ΔΙΑΡΘΡΩΜΕΝΟΣ ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Η κατάλληλη διάρθρωση ενός φορέα διαχείρισης του απαραίτητου υποστηρικτικού μηχανισμού για την εφαρμογή του καινοτόμου αυτού εργαλείου προγραμματισμού και επιλογών ανάπτυξης οφείλει να εξασφαλίζει:

- συμμετοχή-συνεργασία,
- εκπροσώπηση όλων των εμπλεκόμενων φορέων σε θέματα αναπτυξιακού προγραμματισμού όλων των επιπέδων εξουσίας - λήψης αποφάσεων που αφορούν τον νησιωτικό χώρο του Αιγαίου,
- συντονιστικό ρόλο του Υπουργείου Αιγαίου, ως βασικού «εταίρου» μιας προτιθέμενης «Επιχείρησης Αναπτυξιακής Προοπτικής και Στρατηγικής για τον νησιωτικό χώρο».

Είναι εύλογο ότι οι τοπικές αρχές, οι εκπρόσωποι όλων των επιπέδων διακυβέρνησης (Δήμοι, Νομαρχίες, Περιφέρειες, Κεντρικά Υπουργεία και Οργανισμοί, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, Σύλλογοι κ.λπ.) οφείλουν να συμμετέχουν σε έναν τέτοιο φορέα διαχείρισης, ώστε να γίνονται κοινωνοί της επιβλημένης πλέον ανάγκης για:

- το συντονισμό των προσπαθειών επίλυσης αναπτυξιακών δυσλειτουργιών, και
- την αποφυγή αποσπασματικών λύσεων βραχύχρονης εμβέλειας.

Ο ρόλος Πανεπιστημιακών Ιδρυμάτων και Ερευνητικών Κέντρων μπορεί να είναι καταρχήν συμβουλευτικός, ενώ ο ρόλος του Υπουργείου Αιγαίου οφείλει να είναι συντονιστικός, ως ο κύριος υπεύθυνος φορέας διαχείρισης του υποστηρικτικού μηχανισμού.

IV.

Η ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ:
ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ
ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΓΑΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΛΕΣΒΟΥ

Η ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

Η μελέτη περίπτωσης αφορά την αναπτυξιακή χαρτογράφηση της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου και ειδικότερα της Νήσου Λέσβου στη βάση μιας θεματικής ενότητας - πεδίου εφαρμογής (ή συνδυασμού τους), τα οποία θα αποτελέσουν τα «θέματα/τομείς-κλειδί»¹⁴ και με τελικό στόχο την ανάδειξη χωρικών ενοτήτων που χρήζουν άμεσης επίλυσης των ακόλουθων δύο θεμάτων:

- A. ενίσχυση νεανικού πληθυσμού, και
- B. στήριξη παραγωγικού πληθυσμού.

Η επιλογή καταρχήν της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου ως κατάλληλης για την πιλοτική εφαρμογή του πρώτου σκέλους του υποστηρικτικού μηχανισμού βασίστηκε στη διοικητική της σύνθεση, καθώς περιλαμβάνει σχετικά μικρό αριθμό νησιών (συγκριτικά με την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου – 48 κατοικημένα νησιά) και χαρακτηρίζεται από όλους τους δείκτες νησιωτικότητας (σε αντιδιαστολή με την Περιφέρεια Κρήτης). Το φάσμα των μεγεθών (πληθυσμού, έκτασης, δραστηριοτήτων/λειτουργιών κ.λπ.) της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου ανά χωρική μονάδα αναφοράς (καταρχήν ανά νησί και εν συνεχεία ανά Δήμο ή και Δημοτικό Διαμέρισμα) επιτρέπει ευρεία αντιπροσωπευτικότητα πολλών και διαφορετικών περιπτώσεων. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται σε επίπεδο πιλοτικής εφαρμογής καλύτερος εντοπισμός και διερεύνηση πιθανών προβλημάτων ή δυσλειτουργιών. Κατά το δεύτερο σκέλος της πιλοτικής εφαρμογής επιλέγεται η Νήσος Λέσβος, καθώς η γεωγραφική-διοικητική της θέση αλλά και τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά της δίνουν τη δυνατότητα λεπτομερέστερης προσέγγισης του στόχου που έχει τεθεί, της ανάδειξης των χωρικών ενοτήτων στις οποίες κατά διαφοροποιημένο βαθμό προτεραιότητας θα πρέπει να ενισχυθεί ο νεανικός πληθυσμός ή να στηριχτεί ο παραγωγικός τους πληθυσμός, ως πολιτική επιλογή.

Η πιλοτική εφαρμογή για το σύνολο της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου και εν συνεχεία για τη Νήσο Λέσβο υλοποιείται βάσει των ακόλουθων προδιαγεγραμμένων επιχειρησιακών αξόνων. Ως τέτοιοι άξονες υιοθετήθηκαν καταρχήν οι ακόλουθοι:

- επιλογή μιας κατάλληλης θεματικής ενότητας-πεδίου (ή συνδυασμού θεματικών πεδίων) εφαρμογής, ώστε να σχετίζεται με ένα από τα κρίσιμα θέματα προτεραιότητας πολιτικής για τον νησιωτικό χώρο,
- αναλυτική καταγραφή των θεματικών πεδίων, για τα οποία η συλλογή των δεδομένων ανά χωρική μονάδα αναφοράς είναι άμεσα εφικτή αμέσως, βάσει των διαθέσιμων πηγών πληροφορίας και τεχνογνωσίας στο Ε.Μ.Π.,
- σχεδιασμός της «δομής» της πιλοτικής εφαρμογής του Παρατηρητηρίου (μέσω υπολογιστικού συστήματος με τη χρήση Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών),




¹⁴ Ένα από τα κριτήρια επιλογής προβλέπεται να είναι η σημερινή δυνατότητα συμπλήρωσης των αρχικών δεδομένων σε συνδυασμό με τη διαχρονική συγκρισιμότητά τους, η οποία είναι εφικτή μέσω των υφιστάμενων επίσημων στατιστικών δεδομένων ή άλλων δεδομένων του υποστηρικτικού υλικού πρόσφατα εκπονηθέντων ερευνητικών προγραμμάτων και μελετών, τουλάχιστον στην παρούσα φάση.

- ⊃ συμπλήρωση δευτερογενών δεδομένων ανά θεματικό πεδίο,
- ⊃ επιλογή κατάλληλων «τομέων-κλειδί»,
- ⊃ εφαρμογή δεικτών ανά τομέα-κλειδί,
- ⊃ ποσοτικοποίηση μεγεθών μέσω δεικτών ανά «τομέα-κλειδί»,
- ⊃ εφαρμογή συστήματος βαθμολόγησης-αξιολόγησης – επιλογή κατάλληλων κλάσεων και εύρους ανά δείκτη, και
- ⊃ χαρτογράφηση – εντοπισμός κρίσιμων χωρικών ενοτήτων ενδιαφέροντος για την εφαρμογή παρεμβάσεων.

Η πιλοτική υλοποίηση του παραπάνω αποτελεί το επόμενο βήμα, καθώς με αυτό τον τρόπο αξιολογείται στην πράξη η αποτελεσματικότητα της παραπάνω μεθόδου.


Η επιχειρησιακή εξέλιξη της διαδικασίας αυτής αποτελεί μία εξαιρετικά ενδιαφέρουσα ερευνητική πρόκληση καθώς δίνει τη δυνατότητα εφαρμογής μιας μεθοδολογίας, καταστάλαγμα μακρόχρονης ενασχόλησης με τα κρίσιμα αναπτυξιακά ζητήματα του χώρου και συνεχούς ανανέωσης/επικαιροποίησης/προσαρμογής της σε διαφορετικές αναγκαιότητες και προδιαγραφές.

Τα διαδοχικά βήματα...

- ✓ Επιλογή θεματικής/-ών ενόχτητας/-ων  **ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ**
- ✓ Επιλογή κρίσιμου θέματος προτεραιότητας πολιτικής για τον νησιωτικό χώρο  **αγροτικές περιοχές σε μειονεξία**
- ✓ Καταγραφή θεματικών πεδίων ανά χωρική μονάδα αναφοράς 
 - ✓ πληθυσμός – μεταβολή
 - ✓ πληθυσμός – δημογραφία
 - ✓ ηλικιακή σύνθεση
 - ✓ απασχόληση – ανεργία
 - ✓ απασχόληση – σύνθεση ανά τομέα
- ✓ Σχεδιασμός δομής πιλοτικής εφαρμογής του Παρατηρητηρίου – Εισαγωγή δευτερογενών δεδομένων

Υπόδειγμα

κωδικός Δ.Δ.	όνομα Δ.Δ.	Απόλυτα μεγέθη							Σχετικές συχνότητες									
		πληθυσμός			απασχόληση-ανεργία				πληθυσμός		απασχόληση-ανεργία							
		σύνολο	ηλικία		σύνολο	τομεακή σύνθεση			σύνολο	ηλικία	σύνολο	τομεακή σύνθεση		ανεργία				
			ι	υ		ω	ι	υ				ω	ι		υ	ω		

- ✓ Επιλογή κατάλληλων τομέων-κλειδί 
 - ✓ απασχόληση στον πρωτογενή τομέα
 - ✓ ανεργία
 - ✓ ηλικιακή σύνθεση
 - ✓ μεταβολή πληθυσμού

✓ Εφαρμογή δεικτών ανά τομέα-κλειδί

- ✓ απασχόληση στον πρωτογενή τομέα → ποσοστιαία συμμετοχή απασχολουμένων στον πρωτογενή τομέα επί του συνολικού αριθμού απασχολουμένων (α)
- ✓ ανεργία → ποσοστιαία συμμετοχή ανέργων (β)
- ✓ ηλικιακή σύνθεση → ποσοστιαία συμμετοχή πληθυσμού ανά ηλικιακή ομάδα επί του συνολικού πληθυσμού: (γ1: 0-14 ετών, γ2: 15-64 ετών, γ3: άνω 65 ετών)
- ✓ μεταβολή πληθυσμού → ποσοστιαία μεταβολή πληθυσμού κατά την τελευταία δεκαετία (δ)

✓ Εφαρμογή συστήματος βαθμολόγησης-αξιολόγησης – επιλογή κλάσεων και εύρους ανά δείκτη

- (α) : 0-19,9%, 20-39,9%, > 40%
- (β) : 0-9,9%, 10-19,9%, > 20%
- (γ1) : 0-14,9%, >15%
- (γ2) : 0-40%, 40-55%, 55-70%, > 70%
- (γ3) : 0-15,9%, 16-20,9%, > 21%
- (δ) : < 0%, > 0%

✓ Χαρτογράφηση – εντοπισμός κρίσιμων χωρικών ενοτήτων ενδιαφέροντος για την εφαρμογή παρεμβάσεων

Ακολουθεί η χαρτογραφική απεικόνιση των διαδοχικών βημάτων με τελικό στόχο την ανάδειξη των κρίσιμων χωρικών ενοτήτων ενδιαφέροντος που συνιστούν το πεδίο εφαρμογής παρεμβάσεων με διαφοροποιημένο βαθμό παρέμβασης/προτεραιότητας. Η χαρτογραφική απεικόνιση περιλαμβάνει:

1. Τη διοικητική δομή της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου με την ανάδειξη της χρησιμοποιούμενης χωρικής μονάδας αναφοράς, δηλαδή του Δημοτικού Διαμερίσματος (Χάρτης 1).
2. Την επιλογή κατάλληλων τομέων-κλειδί και την εφαρμογή επιλεγμένων δεικτών που αφορούν:
 - A. την απασχόληση στον πρωτογενή τομέα (Χάρτης 2),
 - B. την ανεργία (Χάρτης 3),
 - Γ. την ηλικιακή σύνθεση (Χάρτες 4, 5, 6), και
 - Δ. την πληθυσμιακή μεταβολή (Χάρτης 7).
3. Τον εντοπισμό των κρίσιμων χωρικών ενοτήτων στην περιοχή πιλοτικής εφαρμογής, στο νησί της Λέσβου, οι οποίες χαρακτηρίζονται από μειονεξία, βάσει ενός σύνθετου δείκτη που συνδυάζει τους απλούς δείκτες που χρησιμοποιήθηκαν προηγουμένως για την απασχόληση στον πρωτογενή τομέα, την ανεργία και την πληθυσμιακή μεταβολή (Χάρτης 8).
4. Την ανάδειξη χωρικών ενοτήτων με διαφορετικό βαθμό προτεραιότητας για την ενίσχυση δύο ηλικιακών ομάδων πληθυσμού του νησιού:
 - A. του νεανικού (Χάρτης 9), και
 - B. του παραγωγικού (Χάρτης 10).

ΧΑΡΤΗΣ 1

η περιολχη εφραμολης και η χωρικη μονδα αναφορας

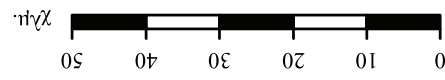
Επιλέγονται τα νησιά της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, με χωρική μονάδα αναφοράς τα σημεία Δημοτικά Διαμερίσματα (πρώην Κοινότητες και Δήμοι)

Υπόμνημα

διοικητικά όρια

- έδρα δήμου
- δημοτικό διαμέρισμα
- νομός

κλίμακα



Ν. ΛΗΜΝΟΣ



Ν. ΑΓ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ



ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ



Ν. ΛΕΣΒΟΣ

Ν. ΨΑΡΑ



Ν. ΧΙΟΣ



ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ

Ν. ΟΙΝΟΥΣΣΕΣ

ΝΟΜΟΣ ΣΑΜΟΥ



Ν. ΙΚΑΡΙΑ

Ν. ΣΑΜΟΣ

ΣΑΜΟΣ

Ν. ΦΟΥΡΝΟΙ



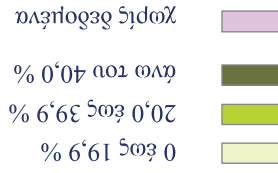
ΧΑΡΤΗΣ 2

η χαρτογράφηση των κατάλληλων τομέων-κλάδων
μέσω των επιλεγμένων δεκτικών
η *απασχόληση στον πρωτογενή τομέα*

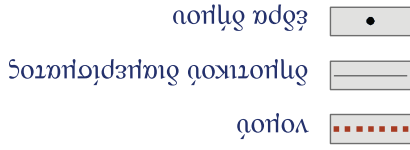
Εφαρμόζεται ο δείκτης (α):
ποσοστιαία συμμετοχή απασχολούμενων στον
πρωτογενή τομέα επί του συνολικού αριθμού απασχολούμενων το 2001

Υπόμνημα

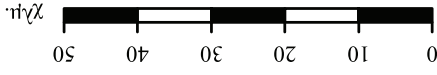
ποσοστιαία συμμετοχή απασχόλησης
πρωτογενούς τομέα 2001



διοικητικά όρια



κλίμακα



Ν. ΛΗΜΝΟΣ

ΜΥΡΙΝΑ

ΑΤΣΙΚΗ

ΚΟΝΤΙΑΣ

ΜΟΥΔΡΟΣ

Ν. ΑΓ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ

ΑΓΙΟΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ

ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ

Ν. ΛΕΣΒΟΣ

ΜΗΘΥΜΝΑ

ΠΕΤΡΑ

ΜΑΝΤΑΜΑΔΟΣ

ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

ΚΑΛΛΙΟΝΗ

ΕΡΕΣΟΣ

ΛΟΥΤΡΟΠΟΛΙΣ ΘΕΡΜΗΣ

ΣΥΚΟΥΝΤΑ

ΠΟΛΙΧΝΙΤΟΣ

ΑΓΙΑΣΟΣ

ΜΥΤΙΛΗΝΗ

ΠΑΠΠΑΔΟΣ

ΠΛΩΜΑΡΙΟΝ

Ν. ΨΑΡΑ

ΨΑΡΑ

Ν. ΧΙΟΣ

Ν. ΟΙΝΟΥΣΣΕΣ

ΟΙΝΟΥΣΣΑΙ

ΚΑΡΔΑΜΥΛΑ

ΒΟΛΙΣΣΟΣ

ΒΡΟΝΤΑΔΟΣ

ΧΙΟΣ

ΧΑΛΚΕΙΟΝ

ΘΥΜΙΑΝΑ

ΚΑΛΛΙΜΑΣΙΑ

ΠΥΡΓΙΟΝ

ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ

ΝΟΜΟΣ ΣΑΜΟΥ

Ν. ΣΑΜΟΣ

ΣΑΜΟΣ

ΚΑΡΛΟΒΑΣΙΟΝ

ΜΑΡΑΘΟΚΑΜΠΟΣ

ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟ

Ν. ΙΚΑΡΙΑ

ΑΓ. ΚΗΡΥΚΟΣ

ΕΥΔΗΛΟΣ

ΦΟΥΡΝΟΙ

ΡΑΧΕΣ

Ν. ΦΟΥΡΝΟΙ

ΦΟΥΡΝΟΙ

ΧΑΡΤΗΣ 3

η χαρτογράφηση των καταλάγων τομέων-κλάδων μεσω των επιλεγμένων βιομηχανικών επιχειρήσεων

Εφαρμόζεται ο δείκτης (β): ποσοστιαία συμμετοχή ανέργων επί του οικονομικού εφέργου παληθουσμου το 2001

Υπόμνημα

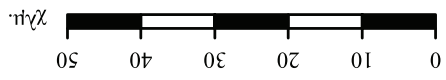
ποσοστό ανέργιας το 2001

- 0 έως 9,9%
- 10,0 έως 19,9%
- άνω του 20,0%
- χωρίς δεδομένα

διοικητικά όρια

- νοτιον
- δημοτικοι διοικητικοι οριοι
- νοτιον αδοβ •

κλίμακα



Ν. ΛΗΜΝΟΣ

ΜΥΡΙΝΑ

ΑΤΣΙΚΗ

ΚΟΝΤΙΑΣ

ΜΟΥΔΡΟΣ

Ν. ΑΓ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ

ΑΓΙΟΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ

ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ

Ν. ΛΕΣΒΟΣ

ΜΗΘΥΜΝΑ

ΠΕΤΡΑ

ΜΑΝΤΑΜΑΔΟΣ

ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

ΚΑΛΛΟΝΗ

ΕΡΕΣΟΣ

ΛΟΥΤΡΟΠΟΛΙΣ ΘΕΡΜΗΣ

ΣΥΚΟΥΝΤΑ

ΑΓΙΑΣΟΣ

ΠΑΠΠΑΔΟΣ

ΠΛΩΜΑΡΙΟΝ

Ν. ΧΙΟΣ

Ν. ΨΑΡΑ

ΨΑΡΑ

Ν. ΟΙΝΟΥΣΣΕΣ

ΚΑΡΔΑΜΥΛΑ

ΟΙΝΟΥΣΣΑΙ

ΒΟΛΙΣΣΟΣ

ΒΡΟΝΤΑΔΟΣ

ΧΙΟΣ

ΧΑΛΚΕΙΟΝ

ΘΥΜΙΑΝΑ

ΚΑΛΛΙΜΑΣΙΑ

ΠΥΡΓΙΟΝ

ΝΟΜΟΣ ΣΑΜΟΥ

Ν. ΣΑΜΟΣ

ΣΑΜΟΣ

ΚΑΡΛΟΒΑΣΙΟΝ

ΜΑΡΑΘΟΚΑΜΠΟΣ

ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟ

Ν. ΙΚΑΡΙΑ

ΑΓ. ΚΗΡΥΚΟΣ

ΕΥΔΗΛΟΣ

ΦΟΥΡΝΟΙ

ΡΑΧΕΣ

Ν. ΦΟΥΡΝΟΙ

ΦΟΥΡΝΟΙ

ΦΟΥΡΝΟΙ

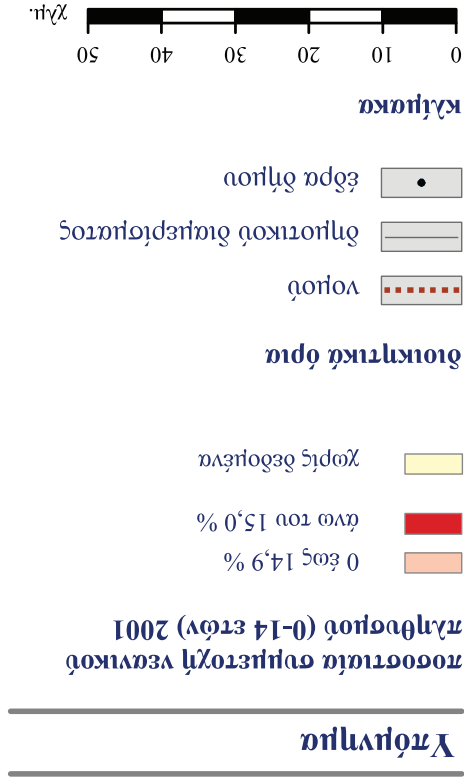
ΦΟΥΡΝΟΙ

ΦΟΥΡΝΟΙ

ΧΑΡΤΗΣ 4

η χαρτογράφηση των κατάλληλων τομέων-κλάδων
μέσω των επιλεγμένων
η ηλικιακή σύνθεση - ο ναυικός πληθυσμός

Εφαρμόζεται ο δείκτης (γ1):
ποσοστιαία συμμετοχή πληθυσμού επί του συνόλου
ηλικιακού κλάσμου 0-14 ετών το 2001



Ν. ΛΗΜΝΟΣ

ΜΥΡΙΝΑ

ΑΤΣΙΚΗ

ΚΟΝΤΙΑΣ

ΜΟΥΔΡΟΣ

Ν. ΑΓ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ

ΑΓΙΟΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ

ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ

Ν. ΛΕΣΒΟΣ

ΜΗΘΥΜΝΑ

ΠΕΤΡΑ

ΜΑΝΤΑΜΑΔΟΣ

ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

ΚΑΛΛΟΝΗ

ΕΡΕΣΟΣ

ΛΟΥΤΡΟΠΟΛΙΣ ΘΕΡΜΗΣ

ΣΥΚΟΥΝΤΑ

ΑΓΙΑΣΟΣ

ΠΑΠΠΑΔΟΣ

ΠΛΩΜΑΡΙΟΝ

ΜΥΤΙΛΗΝΗ

Ν. ΨΑΡΑ

ΨΑΡΑ

Ν. ΧΙΟΣ

Ν. ΟΙΝΟΥΣΣΕΣ

ΟΙΝΟΥΣΣΑΙ

ΚΑΡΔΑΜΥΛΑ

ΒΟΛΙΣΣΟΣ

ΒΡΟΝΤΑΔΟΣ

ΧΙΟΣ

ΧΑΛΚΕΙΟΝ

ΘΥΜΙΑΝΑ

ΚΑΛΛΙΜΑΣΙΑ

ΠΥΡΡΙΟΝ

ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ

ΝΟΜΟΣ ΣΑΜΟΥ

Ν. ΣΑΜΟΣ

ΣΑΜΟΣ

ΚΑΡΛΟΒΑΣΙΟΝ

ΜΑΡΑΘΟΚΑΜΠΟΣ

ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟ

Ν. ΙΚΑΡΙΑ

ΑΓ. ΚΗΡΥΚΟΣ

ΕΥΔΗΛΟΣ

ΦΟΥΡΝΟΙ

ΡΑΧΕΣ

Ν. ΦΟΥΡΝΟΙ

Ν. ΦΟΥΡΝΟΙ

Ν. ΦΟΥΡΝΟΙ

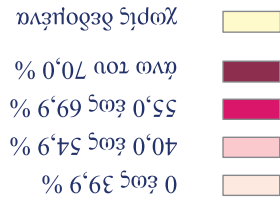
ΧΑΡΤΗΣ 5

η χαρτογράφηση των καταλλήλων τομέων-κλειδί μεσω των επιλεγμένων βερτικών η ηλιακή σύνθεση - ο παραγωγικός πληθυσμός

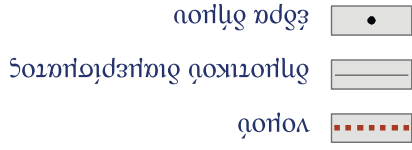
Εφαρμόζεται ο δείκτης (γ2): ποσοστιαία συμμετοχή πληθυσμού επί του συνόλου ηλικιακού κλάσμου 15-64 ετών το 2001

Υπόμνημα

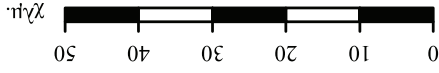
ποσοστιαία συμμετοχή παραγωγικού πληθυσμού (15-64 ετών) 2001



δομικά όρια



κλίμακα



Ν. ΛΗΜΝΟΣ

ΜΥΡΙΝΑ

ΑΤΣΙΚΗ

ΚΟΝΤΙΑΣ

ΜΟΥΔΡΟΣ

Ν. ΑΓ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ

ΑΓΙΟΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ

ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ

Ν. ΛΕΣΒΟΣ

ΜΗΟΥΜΝΑ

ΠΕΤΡΑ

ΜΑΝΤΑΜΑΔΟΣ

ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

ΚΑΛΛΟΝΗ

ΕΡΕΣΟΣ

ΛΟΥΤΡΟΠΟΛΙΣ ΘΕΡΜΗΣ

ΣΥΚΟΥΝΤΑ

ΑΓΙΑΣΟΣ

ΠΑΠΠΑΔΟΣ

ΠΛΩΜΑΡΙΟΝ

ΜΥΤΙΛΗΝΗ

Ν. ΨΑΡΑ

ΨΑΡΑ

Ν. ΧΙΟΣ

Ν. ΟΙΝΟΥΣΣΕΣ

ΟΙΝΟΥΣΣΑΙ

ΚΑΡΔΑΜΥΛΑ

ΒΟΛΙΣΣΟΣ

ΒΡΟΝΤΑΔΟΣ

ΧΙΟΣ

ΧΑΛΚΕΙΟΝ

ΘΥΜΙΑΝΑ

ΚΑΛΛΙΜΑΣΙΑ

ΠΥΡΡΙΟΝ

ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ

ΝΟΜΟΣ ΣΑΜΟΥ

Ν. ΣΑΜΟΣ

ΣΑΜΟΣ

ΚΑΡΛΟΒΑΣΙΟΝ

ΜΑΡΑΘΟΚΑΜΠΟΣ

ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟ

Ν. ΙΚΑΡΙΑ

ΑΓ. ΚΗΡΥΚΟΣ

ΕΥΔΗΛΟΣ

ΦΟΥΡΝΟΙ

ΡΑΧΕΣ

Ν. ΦΟΥΡΝΟΙ

Ν. ΦΟΥΡΝΟΙ

Ν. ΦΟΥΡΝΟΙ

ΧΑΡΤΗΣ 6

η χαρτογράφηση των κατάλληλων τομέων-κλάδων μεσω των επιλεγμένων ηλιακική σύνθεση - ο γερμανικός παραγωγός

Εφαρμόζεται ο Δείκτης (γ3): ποσοστιαία συμμετοχή παραγωγής ηλιακών κλάδων των 65 ετών το 2001

Υπόμνημα

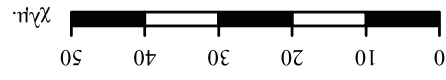
ποσοστιαία συμμετοχή γερμανικών παραγωγών (των 65 ετών) 2001

- 0 έως 15,9%
- 16,0 έως 20,9%
- 21,0 και άνω
- αλβιόδοξο

αριθμοί κλάδων

- αριθμοί
- δημοσιότητα νομοθεσίας
- αριθμοί

κλίμακα



Ν. ΛΗΜΝΟΣ

ΜΥΡΙΝΑ

ΑΤΣΙΚΗ

ΚΟΝΤΙΑΣ

ΜΟΥΔΡΟΣ

Ν. ΑΓ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ

ΑΓΙΟΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ

ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ

Ν. ΛΕΣΒΟΣ

ΜΗΟΥΜΝΑ

ΠΕΤΡΑ

ΜΑΝΤΑΜΑΔΟΣ

ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

ΚΑΛΛΙΟΝΗ

ΕΡΕΣΟΣ

ΛΟΥΤΡΟΠΟΛΙΣ ΘΕΡΜΗΣ

ΣΥΚΟΥΝΤΑ

ΠΟΛΙΧΝΙΤΟΣ

ΑΓΙΑΣΟΣ

ΜΥΤΙΛΗΝΗ

ΠΑΠΠΑΔΟΣ

ΠΛΩΜΑΡΙΟΝ

Ν. ΨΑΡΑ

ΨΑΡΑ

Ν. ΧΙΟΣ

Ν. ΟΙΝΟΥΣΣΕΣ

ΟΙΝΟΥΣΣΑΙ

ΒΟΛΙΣΣΟΣ

ΚΑΡΔΑΜΥΛΑ

ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ

ΒΡΟΝΤΑΔΟΣ

ΧΙΟΣ

ΧΑΛΚΕΙΟΝ

ΘΥΜΙΑΝΑ

ΚΑΛΛΙΜΑΣΙΑ

ΠΥΡΡΙΟΝ

ΝΟΜΟΣ ΣΑΜΟΥ

Ν. ΣΑΜΟΣ

ΣΑΜΟΣ

ΚΑΡΛΟΒΑΣΙΟΝ

ΜΑΡΑΘΟΚΑΜΠΟΣ

ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟ

Ν. ΙΚΑΡΙΑ

ΑΓ. ΚΗΡΥΚΟΣ

ΕΥΔΗΛΟΣ

ΦΟΥΡΝΟΙ

ΡΑΧΕΣ

Ν. ΦΟΥΡΝΟΙ

Ν. ΦΟΥΡΝΟΙ

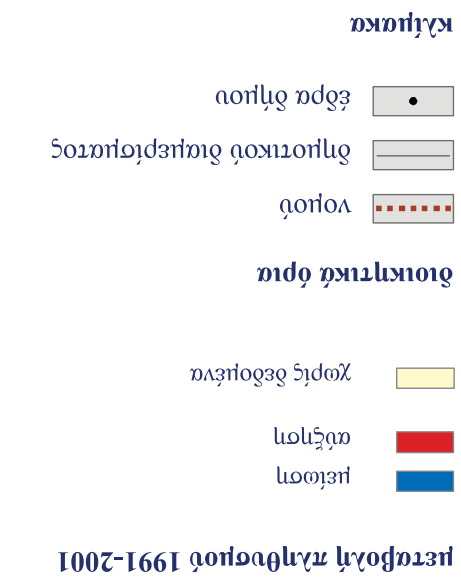


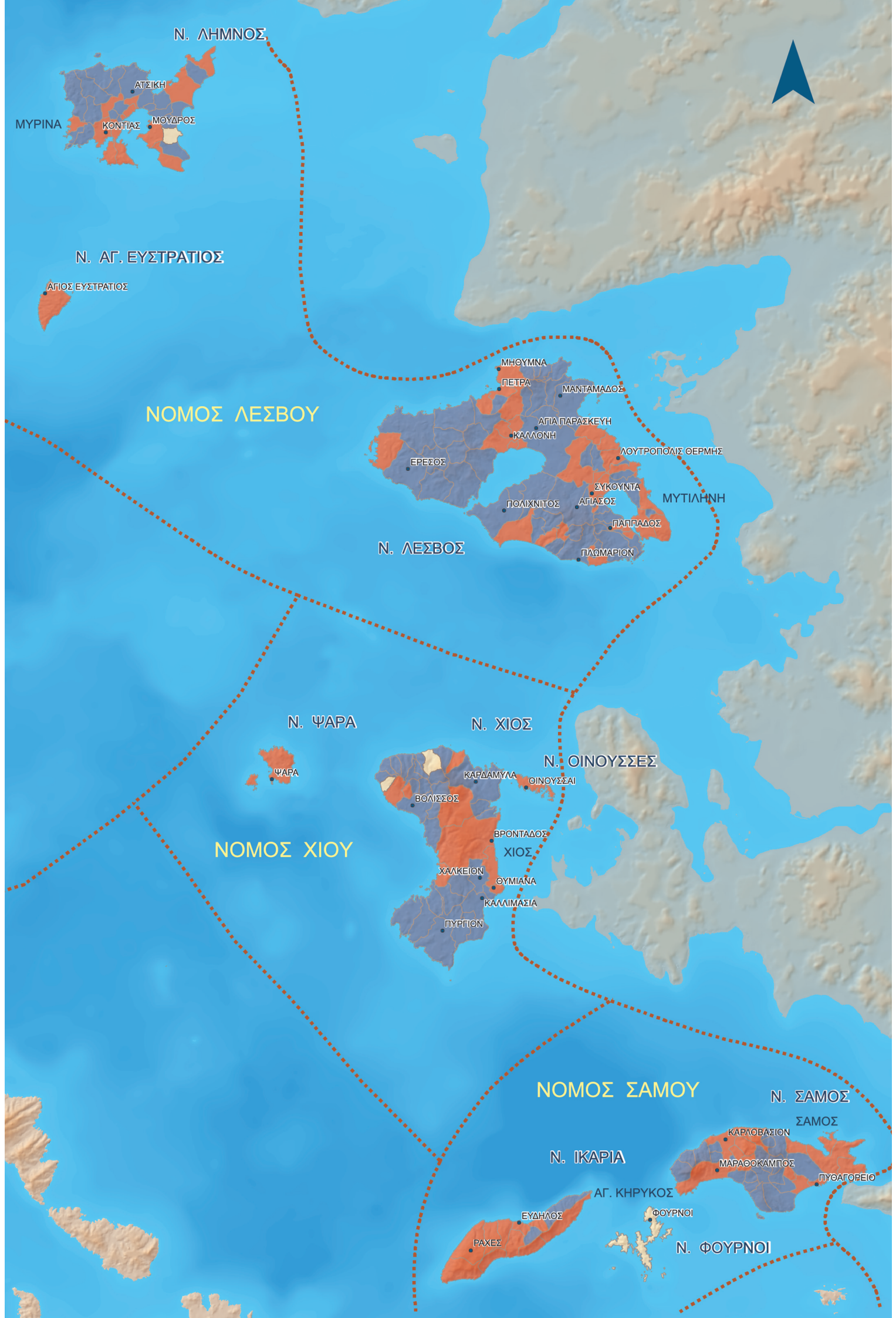
ΧΑΡΤΗΣ 7

η χαρτογράφηση των κατάλληλων τομέων-κλάδων
μέσω των επιλεγμένων βερτών
η πληθυσμιακή μεταβολή

Εφαρμόζεται ο Δείκτης (δ):
ποσοστιαία μεταβολή του
πληθυσμού κατά την περίοδο 1991-2001

Υπόμνημα





ΧΑΡΤΗΣ 8

ο εντοπισμός των κριτικών χωρικών ενότητων

οι αγροτικές περιοχές σε μειονεκσία

Νήσος Δέσφος

Εφαρμόζεται ο συνθετικός δείκτης (Δ.), βασισμένος στην ποσοστιαία συμμετοχή των ασυμμετρώων στον πρωτογενή τομέα (2001), στο ποσοστό ανεργίας (2001) και την ποσοστιαία μεταβολή του πληθυσμού (1991-2001)

Υπόμνημα

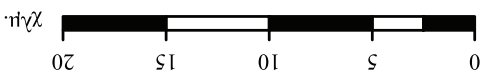
βάθμης προβλεπαικότητας

- χαμηλός
- μεσαίος
- υψηλός
- χωρίς δεδομένα

διοικητικά όρια

- νοτιον
- δημοτικών διαμερισμάτων
- εδαφικών δημοτικών εδαφικών

κλίμακα





Ν. ΛΕΣΒΟΣ

ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ

ΜΥΤΙΛΗΝΗ

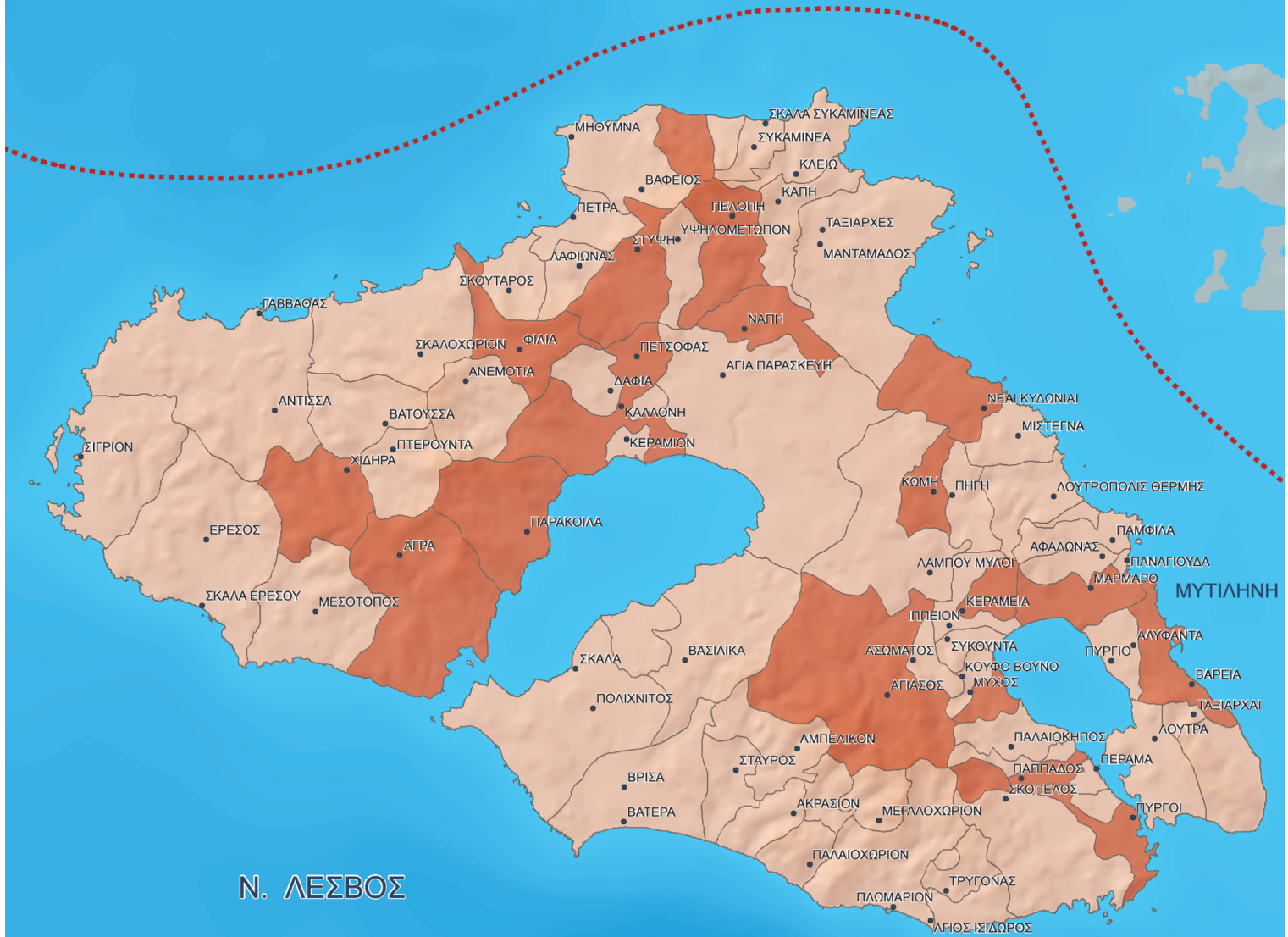
- ΜΗΘΥΜΝΑ
- ΣΚΑΛΑ ΣΥΚΑΜΙΝΕΑΣ
- ΣΥΚΑΜΙΝΕΑ
- ΚΛΕΙΩ
- ΒΑΦΕΙΟΣ
- ΚΑΠΗ
- ΠΕΤΡΑ
- ΠΕΛΟΠΗ
- ΤΑΞΙΑΡΧΕΣ
- ΥΨΗΛΟΜΕΤΩΠΟΝ
- ΜΑΝΤΑΜΑΔΟΣ
- ΣΤΥΨΗ
- ΛΑΦΙΩΝΑΣ
- ΣΚΟΥΤΑΡΟΣ
- ΝΑΠΗ
- ΦΙΛΙΑ
- ΠΕΤΣΟΦΑΣ
- ΑΓΙΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
- ΣΚΑΛΟΧΩΡΙΟΝ
- ΔΑΦΙΑ
- ΚΑΛΛΟΝΗ
- ΝΕΑΙ ΚΥΔΩΝΙΑΙ
- ΑΝΤΙΣΣΑ
- ΒΑΤΟΥΣΣΑ
- ΧΙΔΗΡΑ
- ΠΤΕΡΟΥΝΤΑ
- ΚΕΡΑΜΙΟΝ
- ΜΙΣΤΕΓΝΑ
- ΣΙΓΓΡΙΟΝ
- ΕΡΕΣΟΣ
- ΑΓΡΑ
- ΠΑΡΑΚΟΙΛΑ
- ΚΩΜΗ
- ΠΗΓΗ
- ΛΟΥΤΡΟΠΟΛΙΣ ΘΕΡΜΗΣ
- ΣΚΑΛΑ ΕΡΕΣΟΥ
- ΜΕΣΟΤΟΠΟΣ
- ΛΑΜΠΟΥ ΜΥΛΟΙ
- ΑΦΑΛΩΝΑΣ
- ΠΑΜΦΙΛΑ
- ΠΑΝΑΓΙΟΥΔΑ
- ΜΑΡΜΑΡΟ
- ΜΥΤΙΛΗΝΗ
- ΣΚΑΛΑ
- ΒΑΣΙΛΙΚΑ
- ΙΠΠΕΙΟΝ
- ΚΕΡΑΜΕΙΑ
- ΑΣΩΜΑΤΟΣ
- ΣΥΚΟΥΝΤΑ
- ΑΛΥΦΑΝΤΑ
- ΠΥΡΓΙΟ
- ΚΟΥΦΟ ΒΟΥΝΟ
- ΜΥΧΟΣ
- ΒΑΡΕΙΑ
- ΑΓΙΑΣΘΣ
- ΑΜΠΕΛΙΚΟΝ
- ΠΑΛΑΙΟΚΗΠΟΣ
- ΠΥΡΓΟΙ
- ΠΟΛΙΧΝΙΤΟΣ
- ΣΤΑΥΡΟΣ
- ΠΑΠΠΑΔΟΣ
- ΠΕΡΑΜΑ
- ΒΡΙΣΑ
- ΒΑΤΕΡΑ
- ΑΚΡΑΣΙΟΝ
- ΜΕΓΑΛΟΧΩΡΙΟΝ
- ΣΚΟΠΕΛΟΣ
- ΠΥΡΓΟΙ
- ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΙΟΝ
- ΠΛΩΜΑΡΙΟΝ
- ΤΡΥΓΟΝΑΣ
- ΑΓΙΟΣ ΙΣΙΔΩΡΟΣ

ΧΑΡΤΗΣ 9

πρόσδιο εφάρμογής παραμύθων
για την άρση της μείωσης
με άξονα την ενίσχυση του νεανικού πληθυσμού

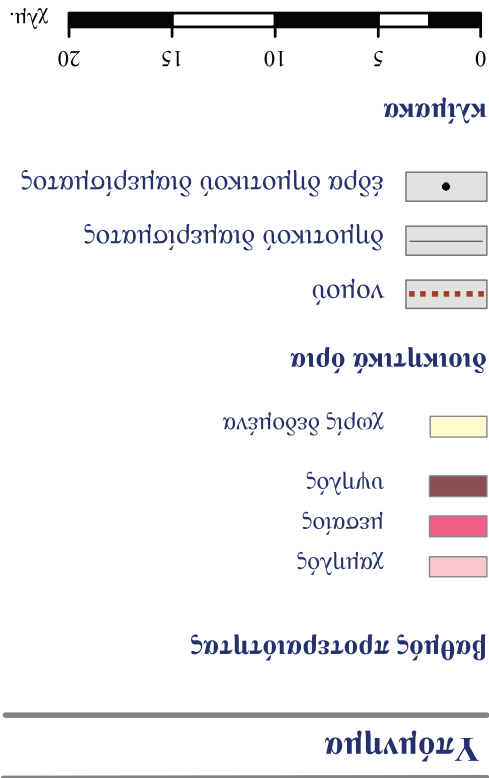
Προκείμενον χωρικές ενότητες διαφορετικών βαθμών προτεραιότητας*:
α' = υψηλός βαθμός προτεραιότητας
β' = χαμηλός βαθμός προτεραιότητας
* με κριτήριο το χρόνο ή την υστέρηση της παρέμβασης.





Ν. ΛΕΣΒΟΣ

ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ

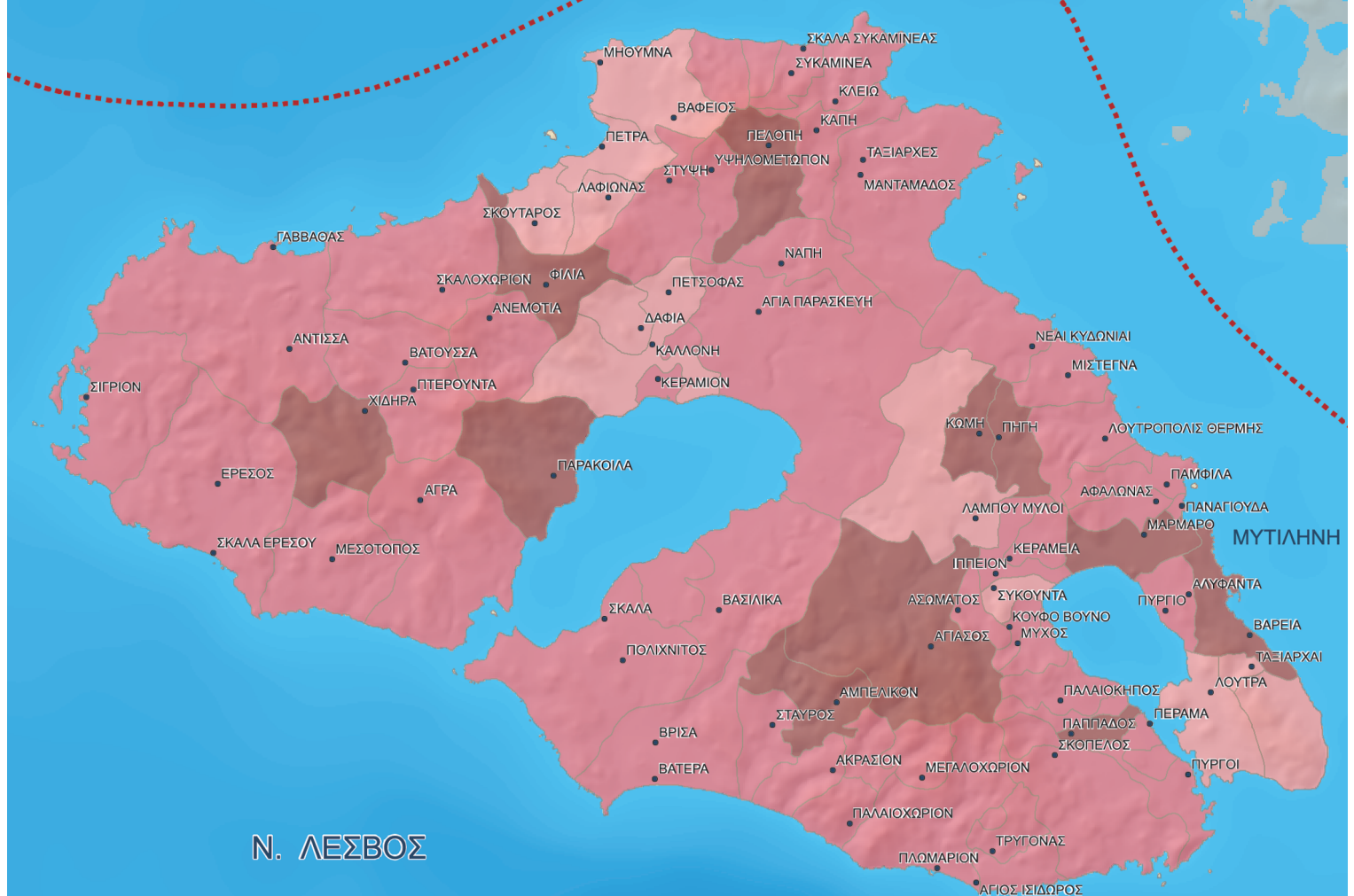


* Η κριτική του χάρτη ή της απεικόνισής του παραμένει ανοιχτή.

α = υψιλό βουνό ποταμίου
 β = μεσαίο βουνό ποταμίου
 γ = χαμηλό βουνό ποταμίου
 Η προκείμενη χάρτη ενοποιηθεί διαφορετικών βυθών ποταμίου απεικονισθεί:

πρόσβαση από την περιοχή της μεσογείου
 για την άσκηση της αλιείας
 με έμφαση στη στήριξη του παραγωγικού πλαισίου

ΧΑΡΤΗΣ 10



Ν. ΛΕΣΒΟΣ

ΝΟΜΟΣ ΛΕΣΒΟΥ

Οι προκύπτουσες χωρικές ενότητες

Βάσει ενός σύνθετου δείκτη που συνδυάζει τους απλούς δείκτες που χρησιμοποιήθηκαν για την απασχόληση στον πρωτογενή τομέα, την ανεργία και την πληθυσμιακή μεταβολή ανά χωρική μονάδα αναφοράς (Δημοτικό Διαμέρισμα) της Νήσου Λέσβου, εντοπίστηκαν χωρικές ενότητες που χαρακτηρίζονται από διαφορετικό βαθμό προβληματικότητας-μειονεξίας ή αντιθέτως ευρωστίας (Χάρτης 8). Προκύπτει επομένως μία τυπολογία χωρικών ενότητων που χαρακτηρίζεται από το βαθμό προβληματικότητας (χαμηλό, μεσαίο και υψηλό) που παρουσιάζεται κατά την εφαρμογή συνδυασμού δεικτών μέτρησης της συμβολής του πρωτογενούς τομέα στη συνολική απασχόληση, του ποσοστού ανεργίας και της πληθυσμιακής μεταβολής.

Η αναδειχθείσα αυτή τυπολογία χωρικών ενότητων προβληματικότητας (στη βάση των κριτηρίων που προαναφέρθηκαν) αποτελεί ουσιαστικά έναν καμβά «προτεραιοτήτων» αναπτυξιακών παρεμβάσεων στα αντίστοιχα «θέματα-κλειδί». Συγκεκριμένα, με την επιλογή δύο αξόνων παρέμβασης:

- α. ενίσχυσης του νεανικού πληθυσμού, και
 - β. στήριξης του παραγωγικού πληθυσμού,
- χαρτογραφήθηκε η Νήσος Λέσβος και αναδείχθηκαν χωρικές ενότητες διαφορετικού βαθμού προτεραιότητας ανάλογα με την παρέμβαση.

Βάσει του επιλεγέντος άξονα παρέμβασης κάθε φορά, δίνεται τελικά μια διαφορετική τυπολογία χωρικών ενότητων (Χάρτες 9 και 10). Με την εφαρμογή του καινοτόμου αυτού εργαλείου υποδεικνύεται το χωρικό επίπεδο εφαρμογής των αναγκαίων –και διαφοροποιημένων κατά περίπτωση– μέτρων παρέμβασης.

V.

ΠΡΟΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΜΙΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ:
ΟΡΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ, ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΡΟΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΜΙΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ: ΟΡΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ, ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Η δημιουργία, η λειτουργία, η απόδοση και εντέλει η βιωσιμότητα της εφαρμογής της παραπάνω μεθοδολογίας παρακολούθησης προϋποθέτουν τη δημιουργία και τη «συντήρηση» ενός υποστηρικτικού μηχανισμού με τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

A. Κατάλληλα σχεδιασμένη βάση δεδομένων με καθορισμένες αναφορές των κρίσιμων παραμέτρων: θέμα (δηλαδή: θεματική ενότητα, πεδίο), χώρος, χρόνος.

➤ Στη βάση μπορούν να καταγράφονται/αποτυπώνονται οι κύριες συνιστώσες (θεματικές ενότητες με αντίστοιχα θεματικά πεδία) του αναπτυξιακού υποβάθρου της περιοχής εφαρμογής. Με άλλα λόγια, θα περιλαμβάνονται θεματικές ενότητες που αφορούν:

- το κοινωνικό,
- το οικονομικό,
- το φυσικό,
- το ανθρωπογενές περιβάλλον, καθώς και το
- θεσμικό πλαίσιο, το οποίο σχετίζεται άμεσα ή έμμεσα με τα ζητήματα του σχεδιασμού και του αναπτυξιακού προγραμματισμού και των αντίστοιχων στρατηγικών επιλογών.

➤ Η χωρική μονάδα αναφοράς που επιλέγεται οφείλει να εξασφαλίζει δύο βασικές συνθήκες «μακροζωίας» της Βάσης Δεδομένων:

- ευελιξία, και
- δυνατότητα επεκτασιμότητας/συμπληρωματικότητας της Βάσης Δεδομένων.

Επισημαίνεται η βαρύτητα ανταπόκρισης του Συστήματος σε αυτή την προϋπόθεση καθώς θα πρέπει η χωρική μονάδα αναφοράς να είναι η κατάλληλη κάθε φορά για την εφαρμογή συγκεκριμένων μέτρων πολιτικής ανά τομέα παρέμβασης. Ως ιδανική μονάδα-κύτταρο θα μπορούσε να θεωρηθεί ο οικισμός. Η αδυναμία όμως παροχής κατάλληλων στοιχείων που αφορούν το σχεδιασμό σε αυτό το επίπεδο την καθιστά ανεπαρκή και ευάλωτη σχετικά με τη δυνατότητα επένδυσής της με τα απαραίτητα δεδομένα. Ως χωρική μονάδα αναφοράς-κύτταρο της Βάσης Δεδομένων προτείνονται, επομένως, τα σημερινά Δημοτικά Διαμερίσματα (παλαιοί Δήμοι και Κοινότητες – πριν από την εφαρμογή του Ν. 2539/97, Περί Ανασυγκρότησης των Ο.Τ.Α.). Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται η δυνατότητα αξιοποίησης στατιστικών δεδομένων, αλλά και επεκτασιμότητας (στους σημερινούς Δήμους, που αποτελούν συνενώσεις Δημοτικών Διαμερισμάτων) καθώς και ευελιξίας, η οποία επιτυγχάνεται μέσω του καθορισμού χωρικών ενοτήτων ανά επιλεγμένο «τομέα/θέμα-κλειδί».

➤ Ο σχεδιασμός της Βάσης Δεδομένων οφείλει να εξασφαλίζει τη δυνατότητα:

- επικαιροποίησης,
- διαχρονικής συγκρισιμότητας δεδομένων,

- σύνδεσης/επικοινωνίας με άλλες βάσεις δεδομένων,
 - αλληλοτροφοδότησης συστημάτων με τελικό στόχο τη δημιουργία ενιαίου πολυθεματικού δικτύου παρακολούθησης, αξιολόγησης προγραμματικών δράσεων.
- ☞ Ο καθορισμός των μονάδων αναφοράς των κρίσιμων παραμέτρων, δηλαδή του χρόνου και του χώρου, απαιτείται εξαρχής. Για παράδειγμα, θα μπορούσε να υιοθετηθεί η ετήσια ή η διετής παρακολούθηση των δεδομένων μιας χωρικής ενότητας, η οποία συμπίπτει με τα όρια αντίστοιχης διοικητικής διαίρεσης. Όπως αναφέρεται παραπάνω, ως καταλληλότερη προτείνεται αυτή των πρώην Δήμων και Κοινοτήτων, δηλαδή των σημερινών Δημοτικών Διαμερισμάτων.
- ☞ Απαιτείται επίσης χρονική και χωρική αφετηρία, η οποία συμπίπτει με τη χρονική έναρξη της παρακολούθησης του εντοπισμένου –και χωρικά προσδιορισμένου– φαινομένου.

B. Κατάλληλα σχεδιασμένο Σύστημα Δεικτών

- παρακολούθησης,
 - αξιολόγησης/διάγνωσης,
 - τεκμηρίωσης,
 - επιλογής/ιεράρχησης,
 - ή και πρόληψης (ex-ante αξιολόγησης).
- ☞ Το Σύστημα Δεικτών θα πρέπει να ανταποκρίνεται στη δυνατότητα «εύκολης απεικόνισης» του κάθε «θέματος/τομέα-κλειδί».
- ☞ Οι δείκτες αυτοί μπορεί να είναι εξαιρετικά απλοί έως σύνθετοι (βασίζομενοι σε συνδυασμούς ή συσχετίσεις απλών δεικτών). Οι σύνθετοι Δείκτες Παρακολούθησης, Αξιολόγησης αναλύονται σε βασικούς (απλούς), ώστε ο υπολογισμός τους να είναι εφικτός. Βασική προϋπόθεση για την κατάρτισή τους αποτελεί η μέτρηση/αποτίμηση των προτεινόμενων συνιστωσών-Δεικτών Παρακολούθησης, Αξιολόγησης ανά χωρική μονάδα αναφοράς.
- ☞ Η κατάρτιση ενός τέτοιου πολυκριτηριακού Συστήματος Παρακολούθησης, αξιολόγησης ή και πρόβλεψης-επίλυσης ανάλογων προβλημάτων, με άξονα την εξασφάλιση βιώσιμης αναπτυξιακής προοπτικής στις περιοχές εφαρμογής, μπορεί να αποτελέσει ένα χρήσιμο εργαλείο πολιτικής για τους εμπλεκόμενους στο σχεδιασμό φορείς όλων των επιπέδων, ευρωπαϊκού, εθνικού, περιφερειακού, τοπικού, τομεακού. Πρόκειται ουσιαστικά για μια Τράπεζα Πληροφοριών, χωρικής και χρονικής αναφοράς, η οποία χαρακτηρίζεται από συνέχεια, με στόχο την εξασφάλιση της ανάγνωσης της αναπτυξιακής προοπτικής επιλεγμένων περιοχών, την έγκαιρη διάγνωση ενδεχόμενων προβληματικών καταστάσεων και τη δυνατότητα πρόληψης μέσω κατάλληλων μέτρων και ρυθμίσεων¹⁵.

¹⁵ Βλ. επίσης, Κλαπατσέα, Ε., «Φθίνουσες βιομηχανικές περιοχές της σύγχρονης Ελλάδας – Κριτήρια αξιολόγησης για την επενδυτική πολιτική και το ανθρώπινο δυναμικό σε περιπτώσεις μονοανάπτυξης», Διδακτορική Διατριβή, Ε.Μ.Π., Αθήνα 2003.

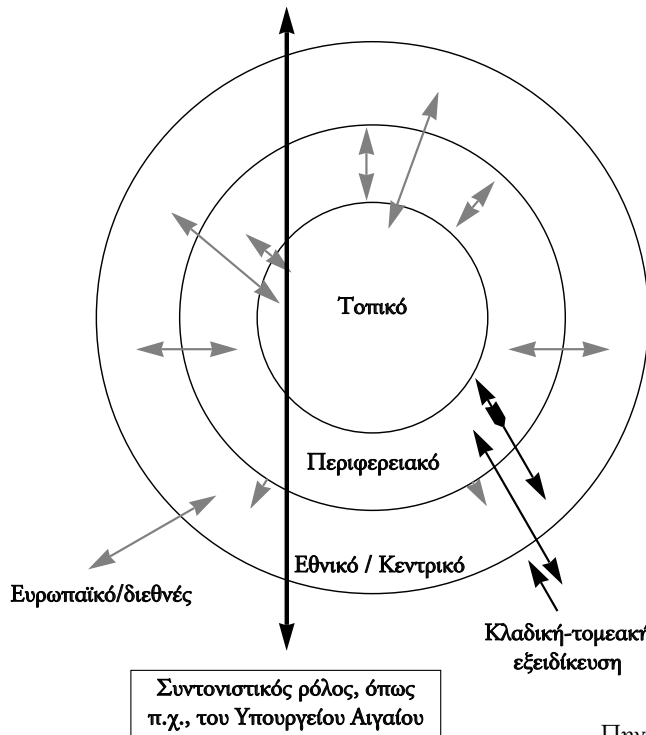
⇒ Ο σχεδιασμός του προτεινόμενου Συστήματος κρίνεται σκόπιμο να ανταποκρίνεται στις ακόλουθες αρχές-κριτήρια:

- ✓ ευελιξίας,
- ✓ άμεσης επικαιροποίησης (real time),
- ✓ έξυπνου συστήματος (expert system)¹⁶, και
- ✓ σύνδεσης με Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών.

Γ. Κατάλληλα διαρθρωμένος φορέας διαχείρισης του υποστηρικτικού μηχανισμού

Η διάρθρωση του φορέα διαχείρισης του απαραίτητου μηχανισμού υποστήριξης θα πρέπει να εξασφαλίζει τη συμμετοχή, την παρουσία και την εκπροσώπηση εμπλεκόμενων φορέων σε θέματα αναπτυξιακού προγραμματισμού όλων των επιπέδων εξουσίας-λήψης αποφάσεων υπό το συντονισμό του Υπουργείου Αιγαίου, όπως φαίνεται στο Σχήμα που ακολουθεί:

Σχήμα 2: Σχέσεις διαφορετικών επιπέδων εξουσίας-λήψης αποφάσεων για τον προγραμματισμό-σχεδιασμό του χώρου του Αιγαίου στο πλαίσιο του προτεινόμενου φορέα διαχείρισης του υποστηρικτικού μηχανισμού¹⁷



Πηγή: Ε.Μ.Π., 2004.

Η μακρόχρονη ενασχόληση με τα αντικείμενα του αναπτυξιακού προγραμματισμού, σχεδιασμού και πολυθεματικών προσεγγίσεων του νησιωτικού χώρου συντείνει στην παραπάνω δομή του φορέα διαχείρισης ως την καταλληλότερη υπό το πρίσμα των όρων και των προϋποθέσεων σχεδιασμού και λειτουργίας του, όπως περιγράφηκαν αυτές παραπάνω.

¹⁶ Σε τελικό στάδιο ανάπτυξης του συστήματος, το οποίο παραπέμπει στην εξασφάλιση πολλών άλλων προϋποθέσεων που υπερβαίνουν τα όρια του παρόντος έργου.

¹⁷ Στο Σχήμα δεν αποτυπώνονται οι απαιτούμενες εισροές από πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα ή και ιδιώτες μελετητές με ανάλογο επιστημονικό έργο, που αναμένεται η αξιοποίησή του από το φορέα διαχείρισης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Στον Πίνακα που ακολουθεί δίνεται η τυπολογία χωρικών ενοτήτων όπως καθορίστηκαν μετά την ταξινόμηση και την ομαδοποίηση των Δήμων και των Κοινοτήτων του Νομού Κυκλάδων ανά «θέμα-κλειδί».

Θέμα-κλειδί	Τυπολογία χωρικών ενοτήτων
<ul style="list-style-type: none"> • Πληθυσμιακή εξέλιξη σε συνδυασμό με ιεράρχηση μεγεθών πληθυσμιακής βάσης 	<p>A: Ραγδαία πληθυσμιακή μείωση. B: Στασιμότητα του πληθυσμιακού μεγέθους τους. Γ: Σημαντική πληθυσμιακή αύξηση.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Δημογραφική σύνθεση 	<p>A: Χωρική ενότητα υψηλής συμμετοχής νεανικών-παραγωγικών ηλικιών, δημογραφική ευρωστία. B: Χωρική ενότητα υψηλής συμμετοχής γεροντικού πληθυσμού, με σοβαρή δημογραφική αδυναμία. Γ: Χωρική ενότητα υψηλής συμμετοχής ακραίων κλιμακίων ηλικιών με υψηλό βαθμό εξάρτησης - δημογραφική ατέλεια.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Παραγωγικές δραστηριότητες 	<p>A: Γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία, δασοκομία. B: Εξόρυξη, λατόμηση. Γ: Μεταποίηση. Δ: Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου και νερού. E: Κατασκευές. ΣΤ: Εμπόριο και τουρισμός. Ζ: Μεταφορές και επικοινωνία. Η: Λοιπές υπηρεσίες (χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί κ.λπ.).</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Ανεργία 	<p>A. Περιοχές υψηλού ποσοστού ανεργίας που συνιστά ως ιδιαίτερα προβληματικές τις τοπικές κοινωνίες. B. Περιοχές με ποσοστό ανεργίας που κυμαίνεται στα επίπεδα του μέσου ποσοστού του νομού. Γ. Περιοχές με χαμηλό ποσοστό ανεργίας.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Οικιστικό απόθεμα 	<p>A. Αναλογία κενών και κατοικούμενων κατοικιών μεγαλύτερη της μονάδας. B. Αναλογία κενών και κατοικούμενων κατοικιών μικρότερη της μονάδας.</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Ανέσεις κατοίκησης <ol style="list-style-type: none"> 1. κουζίνα, 2. ηλεκτρικό ρεύμα, 3. τηλέφωνο, 4. λουτρό-ντους, 5. ύδρευση, 6. κεντρική θέρμανση, 7. ηλιακός θερμοσίφοντας, 8. αποχωρητήριο, 9. αποχέτευση. 	<p>A. Πολύ υψηλό ποσοστό διάθεσης όλων των ανέσεων. B. Υψηλό ποσοστό διάθεσης των περισσότερων ανέσεων. Γ. Υψηλό ποσοστό διάθεσης περισσότερων των μισών ανέσεων. Δ. Υψηλό ποσοστό διάθεσης λιγότερων των μισών ανέσεων - σημαντικές ελλείψεις. E. Υψηλό ποσοστό διάθεσης ελάχιστων ανέσεων - σοβαρή ανεπάρκεια στοιχειωδών ανέσεων.</p>

Πηγή: Επεξεργασία και κωδικοποίηση Πινάκων Β' Φάσης Ερευνητικού Έργου «Αναπτυξιακή χαρτογράφηση του νησιωτικού πλέγματος του Αιγαίου», Ε.Μ.Π., 1999.

ΠΗΓΕΣ

ΠΗΓΕΣ

- «Αναβάθμιση Περιοχής Δήμου Μοσχάτου», Ερευνητικό Πρόγραμμα, Ε.Μ.Π., Εργαστήριο Σχεδιαστικής Μεθοδολογίας και Ρύθμισης του Χώρου-Δήμος Μοσχάτου, 1998-1999.
- «Αναπτυξιακή χαρτογράφηση του νησιωτικού πλέγματος του Αιγαίου – “ΑΚΡΙΤΑΣ”», Ερευνητικό Πρόγραμμα, ΥΠ.ΑΙ.-Ε.Μ.Π., Εργαστήριο Σχεδιαστικής Μεθοδολογίας και Ρύθμισης του Χώρου, Αθήνα 1999.
- «Αναπτυξιακή χαρτογράφηση κρίσιμων κοινωνικών παραμέτρων για τον Δήμο Πειραιά», Διαμερίσματα 4, 5 και 1, 2, 3 σε εξέλιξη, Ερευνητικά Προγράμματα, Ε.Μ.Π., Εργαστήριο Σχεδιαστικής Μεθοδολογίας και Ρύθμισης του Χώρου-Δήμος Πειραιά, 2004.
- Βαλεριάνου, Κ., Παναγιωτάτου, Ε., Κλαμπατσέα, Κ. και Σαγιάς, Ι., *Παρατηρώντας τον Πειραιά...*, Ε.Μ.Π., Εργαστήριο Σχεδιαστικής Μεθοδολογίας και Ρύθμισης του Χώρου-Δήμος Πειραιά, Αθήνα 2006.
- Βαλεριάνου Κ., «Μετασχηματισμοί στον σύγχρονο αστικό χώρο: Η περίπτωση του Πειραιά», Διδακτορική Διατριβή, Ε.Μ.Π., Αθήνα 2006.
- «Γεωγραφικό Σύστημα Πληροφοριών νήσων Αιγαίου», Ερευνητικό Πρόγραμμα, ΥΠ.ΑΙ.-Α.Π.Θ., Επιστημονικός Υπεύθυνος Μ. Καρτέρης.
- «Δημιουργία Δεικτών νησιωτικότητας», Ερευνητικό Πρόγραμμα, ΥΠ.ΑΙ.-Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Μυτιλήνη 2001, Επιστημονικός Υπεύθυνος Κ. Σοφούλης.
- Κλαμπατσέα, Ε., «Φθίνουσες βιομηχανικές περιοχές της σύγχρονης Ελλάδας – Κριτήρια αξιολόγησης για την επενδυτική πολιτική και το ανθρώπινο δυναμικό σε περιπτώσεις μονοανάπτυξης», Διδακτορική Διατριβή, Ε.Μ.Π., Αθήνα 2003.
- Παναγιωτάτου Ε., *Συμβολή σε μια ενιαία θεώρηση του χώρου και σε μια άλλη σχεδιαστική πρακτική*, Αθήνα 1998.
- «Παραθεριστική κατοικία και οικιστική ανάπτυξη στην Ελλάδα», Ερευνητικό Πρόγραμμα, Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.-Ε.Μ.Π., Εργαστήριο Σχεδιαστικής Μεθοδολογίας και Ρύθμισης του Χώρου-Ε.Κ.Κ.Ε., 1997-1999.
- Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, «Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Βορείου Αιγαίου 2000-2006».
- Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, «Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Νοτίου Αιγαίου 2000-2006».
- «Πιλοτικός σχεδιασμός ενός εργαλείου προγραμματισμού στα πλαίσια της λειτουργίας του “Νησιωτικού Παρατηρητηρίου”», Ερευνητικό Πρόγραμμα, ΥΠ.ΑΙ.-Ε.Μ.Π., Εργαστήριο Σχεδιαστικής Μεθοδολογίας και Ρύθμισης του Χώρου, Αθήνα 2005.

- «Πρόγραμμα “ΑΡΧΙΜΗΔΗΣ”»: Σχεδιασμός επικοινωνιακού μοντέλου για την ενίσχυση της ανάπτυξης στον νησιωτικό χώρο. Μελέτη εφαρμογής στη Νήσο Μήλο», Ερευνητικό Πρόγραμμα, Ε.Π.Ι.Σ.Ε.Υ.-Ε.Μ.Π., Εργαστήριο Σχεδιαστικής Μεθοδολογίας και Ρύθμισης του Χώρου, Αθήνα 2003.
- Σαγιάς, Ι., «Χωρο-κοινωνικός καταμερισμός της εργασίας στον αστικό χώρο. Το παράδειγμα της βιομηχανικής απασχόλησης στο Ν. Αττικής», Διδακτορική Διατριβή, Ε.Μ.Π., Αθήνα 2001.
- Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., «Σχέδιο ειδικού πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης για τον παράκτιο χώρο».
- Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.-ENVIPLAN-Γ.Θ. Τσεκούρας και Συνεργάτες, «Χωροταξικό σχέδιο Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου», Γ΄ Φάση, Αθήνα 2000.
- Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.-ENVIPLAN-Γ.Θ. Τσεκούρας και Συνεργάτες, «Προώθηση της θεσμοθέτησης των χωροταξικών σχεδίων Βορείου και Νοτίου Αιγαίου», Αθήνα 2003.
- Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.-TEAM4 Ε.Π.Ε.-Γ. Καρανίκας, «Χωροταξικό σχέδιο Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου», Γ΄ Φάση, Αθήνα 2000.
- www.eurisles.com

EYPETHPIO

Αιγαίο

- Ανατολικό Αιγαίο 24-25
- Βόρειο Αιγαίο 16, 21
- Νότιο Αιγαίο 21, 51
- Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου 15, 17, 51, 53, X.1
- Αναπτυξιακή Πολιτική, Αναπτυξιακές Επιλογές 15-16, 21, 30-31
- Αναπτυξιακός Σχεδιασμός, Προγραμματισμός 15-16, 19, 21-25, 29-31, 35, 43-46, 79, 81
- Ανεργία 36-38, 45, 52-53, 74, 85, X.3, X.8

Βάση Δεδομένων

- γεωγραφική 16

Γεροντικός Πληθυσμός 37, 85, X.6

Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών 16, 22, 45-46, 51, 81

Δημοτικό Διαμέρισμα, Δήμος, Ο.Τ.Α., πρώην Κοινότητα 16, 43, 46, 51, 53, 79-80, X.1

Δίκτυα Χωρικών Ενοτήτων 15-16

Επίπεδα Λήψης Αποφάσεων

- τοπικό, περιφερειακό, εθνικό/κεντρικό, ευρωπαϊκό/διεθνές 46, 81

Επιχειρησιακή Οδηγία

- όροι, προϋποθέσεις διαμόρφωσης, εφαρμογής και ανάπτυξης 77, 79

Ερευνητικό Πρόγραμμα ΑΚΡΙΤΑΣ 16-17, 23

Ε.Σ.Υ.Ε. 17, 43-44

Εφαρμογή Δεικτών 52-53, 74

Θεματικά Πεδία της Δομής της Βάσης Δεδομένων

- καταγραφή 16, 51-52

Θεματικές Ενότητες της Δομής της Βάσης Δεδομένων

- βιοτικό επίπεδο 35-36, 41
- δομημένο περιβάλλον 35-36, 40
- θεσμικό πλαίσιο 35-36, 42, 79
- κοινωνικό υπόβαθρο 35-37, 52, 79
- οικονομικό περιβάλλον 35-38, 52, 79
- υποδομές – εξυπηρετήσεις 35-36, 40
- φυσικό περιβάλλον 35-36, 40, 79

Μειονεξία 45, 52-53, 74, X.8, X.9

Μονάδες Αναφοράς

- χρονικές 43
- χωρικές 16, 43-45, 51-53, 74, 79, 80, X.1

Νεανικός Πληθυσμός 37, 51, 53, 74, X.4, X.9, 85

Νήσος Λέσβος 15-16, 25, 45-46, 51, 53, 74, X.8

Παραγωγικός Πληθυσμός 37, 51, 53, 74, 85, X.5, X.10

Παρακολούθηση, Αξιολόγηση, Τεκμηρίωση, Επιλογή/Ιεράρχηση, Πρόληψη
15-16, 21, 30-31, 35, 44, 80

**Παρατηρητήριο Παρακολούθησης Δυνατοτήτων και Περιορισμών,
Παρατηρητήριο Αιγαίου** 15-16, 21, 22-23, 51, 52,
**Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού, Περιφερειακά
Επιχειρησιακά Προγράμματα** 21-25
Πιλοτική Εφαρμογή Παρατηρητηρίου 16, 51-53
Πληθυσμιακή Μεταβολή 53, 74, 85, X.7
Πρωτογενής Τομέας 37-39, 45, 52-53, 74, X.2, X.8

Σύστημα Δεικτών 45-46, 80

Τομέας-Κλειδί, Τομείς-Κλειδί, Θέματα-Κλειδί
επιλογή 15, 23, 29, 30, 52-53
χαρτογράφηση X.2, X.3, X.4, X.5, X.6, X.7

Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. 21-22

Υπουργείο Αιγαίου 42, 46, 81

Φορέας Διαχείρισης Παρατηρητηρίου 42, 45-46, 81
ευελιξία, επικαιροποίηση 15-17, 24, 44, 52, 79, 81
υποστηρικτικός μηχανισμός 30-31, 33, 35, 42, 45-46, 79, 81

Χαρτογράφηση, Αναπτυξιακή 15-17, 23, 29, 43, 49, 51, 52-53, 85, X.2,
X.3, X.4, X.5, X.6, X.7

Χωρικές Ενότητες

ανάδειξη, εντοπισμός, προσδιορισμός 16, 23, 29, 43, 51-53, X.8
τυπολογία 15, 24, 29, 74, 85

